

Paralympische Spelen op Televisie: Interpretatie en Representatie

Een studie uitgevoerd met financiële steun van het
Revalidatiefonds.

Dr. Jacco van Sterkenburg

Dit onderzoek vond plaats namens het Onderzoeksinstituut voor Geschiedenis en Cultuur (OGC), tegenwoordig opgesplitst in het Onderzoeksinstituut voor Geschiedenis en Kunstgeschiedenis (OGK) en het Instituut voor Cultuurwetenschappelijk Onderzoek (ICON), van de faculteit Geesteswetenschappen, Universiteit Utrecht.

Het onderzoek is financieel mogelijk gemaakt door het Revalidatiefonds en is uitgevoerd door Dr. Jacco van Sterkenburg (Erasmus Universiteit Rotterdam/Universiteit Utrecht, gastonderzoeker Mulier Instituut).

Rotterdam/Utrecht, november 2013

Voorwoord

Ik wil graag alle mensen en organisaties bedanken die dit onderzoek hebben mogelijk gemaakt. Allereerst bedank ik het Revalidatiefonds door wie dit onderzoek financieel is mogelijk gemaakt. In het bijzonder wil ik Sara van der Weerd bedanken voor de ondersteuning van het project vanuit het Revalidatiefonds. Daarnaast wil ik Ed Klute van Mira Media bedanken. De eerste ideeën voor dit project kwamen tot stand in overleg met Ed. Verder wil ik het Onderzoeksinstituut voor Geschiedenis en Cultuur (OGC) van de Universiteit Utrecht bedanken, en dan met name Dr. Joost Dankers, Dr. Frank Hakemulder, Prof. Dr. Frank Kessler en Prof. Dr. Sonja de Leeuw. Toen het onderzoek van start ging was het nodig het institutioneel in te bedden en het Onderzoeksinstituut voor Geschiedenis en Cultuur (OGC) was bereid dat te doen, in het bijzonder door bereidheid van de bovengenoemde personen. Specifiek bedank ik in dat proces Joost en Sonja voor hun bijdrage. Hetzelfde geldt voor anderen die bereid waren zich als experts te verbinden aan de onderzoeksaanvraag, met name Dr. Agnes Elling (Mulier Instituut), Prof. Dr. Annelies Knoppers en Prof. Dr. Maarten van Bottenburg (beide Universiteit Utrecht). Het Mulier Instituut wil ik daarnaast bedanken voor de faciliteiten die het beschikbaar stelde voor de expertmeeting. Omdat ik tijdens de looptijd van het project van baan ben veranderd en de overstap maakte van de Universiteit Utrecht naar de Erasmus Universiteit Rotterdam wil ik tot slot ook de Erasmus Universiteit, in het bijzonder het departement Media and Communication, bedanken voor de vrijheid om aan mijn lopende onderzoeken te blijven werken.

In de uitvoering van het onderzoek waren eveneens diverse mensen belangrijk. Allereerst wil ik Laura de Vaan en Gijs van Butselaar bedanken. Gijs en Laura sporten zelf intensief en op hoog niveau. Beiden waren ondanks hun drukke programma - Laura heeft zelfs twee medailles gewonnen op de Paralympische Spelen in Londen - bereid me op gezette tijden van waardevolle input of feedback te voorzien. Ook heb ik waardevolle informatie verkregen van een panel van experts, die allen tevens een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan de expertmeeting die op 1 oktober plaatsvond in Utrecht: Corina van Doodewaard, Bas van Haren Paul Hover, Ed Klute, Annelies Knoppers, Joep van Lankveld, Hans Leutscher, Caroline van Lindert, Liset Schrijvers, Laura de Vaan, Paul Vloon, en Sara van der Weerd (zie ook bijlage B voor de organisaties waar deze experts werkzaam zijn). Tot slot wil ik Dr. Dan Jackson bedanken van Bournemouth University (Groot-Brittannië) voor het uitwisselen van relevante literatuur en onze inspirerende gesprekken over het thema van deze studie; Dan Jackson deed in 2012/13 onderzoek naar de berichtgeving van de Paralympische Spelen op het Britse Channel 4 en de beleving daarvan bij het Britse publiek.

In de uitvoering van de interviews en het transcriberen heb ik daarnaast gebruik kunnen maken van uitstekende studenten die met de data groepswerkstukken hebben kunnen maken. Dit gebeurde in het kader van de cursus Sociale Organisatie van Sport aan de USBO (Universiteit Utrecht), deze cursus werd gecoördineerd door Prof. Dr. Annelies

Knoppers. De studenten die op deze manier een bijdrage hebben geleverd zijn, in willekeurige volgorde: Floor van Kreij, Noortje Lamers, Kars Martin, Thomas Moraal, Ruud van Gerven, Kimberly Jansen, Mathilda Kool, Roelof Lovinck, Nina Morssinkhof, Lee Waschke, Vera van Es, Margit Ruis, Tessa Hooghuis, Alissa Sikkenk, Duco Dekker, Imke de Vries, Jelle Swanenberg, Tim van Asdonck, Renske Francken, Ellen Spoelstra, Lydia Zeiderveld.

Last, but definitely not least, wil ik alle geïnterviewden bedanken voor hun bereidheid meer te vertellen over *hun* ervaringen met en betekenisgeving aan de Paralympische Spelen op televisie. Dankzij de groepsdiscussies en hun input tijdens de interviews is het mogelijk geworden deze studie te verrichten en meer te weten te komen over hun interpretatie van de Paralympische Spelen op televisie.

Wij hopen dat u dit rapport met veel plezier zult lezen.

Inhoud

1. Introductie en onderzoeksvraag	6
2. Theoretische lens	11
3. Methoden.....	12
4. Resultaten interviews	15
5. Resultaten inhoudsanalyse	26
6. Samenvatting en discussie van bevindingen	35
7. Implementatie in onderwijs	42
8. Expertmeeting	47
9. Literatuurlijst.....	50
Appendix A en B: Topics voor de interviews & Deelnemers expertmeeting	52

Hoofdstuk 1. Introductie en onderzoeksvraag

" 'Het is maar gehandicaptensport, een ver-van-mijn-bed-show, laat maar!' Ik word daar zo pissig van."

(Esther Vergeer, in *Sport & Strategie*, november 2011, p. 12)

Bovenstaand citaat toont de frustratie die Esther Vergeer, zevenvoudig Paralympisch kampioen rolstoeltennis, voelt over de geringe aandacht in de media voor gehandicaptensport. Het is een centraal thema in het onderzoek dat voor u ligt. Van 29 augustus tot 9 september 2012 vond de Paralympische Spelen in Londen plaats. Dit evenement is inmiddels uitgegroeid tot een mega-evenement waarin meer dan 4000 atleten participeren uit 166 landen (International Paralympic Committee, in Misener et al., 2012). Ondanks de sterke groei en grootte van dit evenement bestaat er nog maar zeer weinig kennis over hoe en in welke mate de Paralympische Spelen op televisie bekeken en ontvangen/geïnterpreteerd worden door kijkers met een lichamelijke beperking. Niet alleen wetenschappelijk, ook juist maatschappelijk lijkt dit van belang. Uit eerste oriënterende gesprekken die zijn gevoerd voor aanvang van deze studie, alsmede uit internationaal onderzoek, blijkt bij mediagebruikers met een fysieke beperking frustratie te leven over de manier waarop en de mate waarin de media verslag doen van gehandicaptensport (Hardin & Hardin, 2004). Dit is ook niet zo verwonderlijk als we kijken naar internationaal onderzoek dat gedaan is naar de manier waarop sporters met een lichamelijke beperking in de media *gerepresenteerd* worden. In de eerste plaats blijkt er een gebrek te zijn aan zichtbaarheid van sporters met een beperking in de media, en dus ook aan rolmodellen (Hardin & Hardin, 2004). Daarnaast worden lichamen van sporters met een beperking relatief vaak gerepresenteerd als 'zwak' 'on gezond', 'niet competent' en 'inferieur' ten opzichte van lichamen van valide sporters (Buysse & Borcharding, 2010). Verslaggevers lijken zich bijvoorbeeld vaker te richten op de handicap dan op de sportprestaties (Oosterwijk, 2011; Van Bottenburg, 2009). Engelen (2010) concludeerde in haar afstudeerscriptie dan ook dat er grote behoefte is onder sporters met een fysieke beperking aan meer aandacht voor gehandicaptensport op de Nederlandse televisie, en aan berichtgeving die sporters met een handicap neerzet als volwaardige sporters.

Ondanks deze gevoelde behoefte aan verbeterde berichtgeving en grotere zichtbaarheid is er over de representatie van sporters met een fysieke beperking op de Nederlandse televisie, zoals tijdens een mega-evenement als de Paralympische Spelen, eveneens nog weinig bekend. Meer kennis hierover is des te belangrijker aangezien ook in Nederland de berichtgeving hoofdzakelijk tot stand lijkt te komen via de 'lens' van verslaggevers zonder handicap die zelf geen tot zeer weinig ervaring hebben met gehandicaptensport (Coakley & Pike, 2009; Hardin & Hardin, 2004).

Nog minder aandacht, zowel nationaal als internationaal, is uitgegaan naar de manier waarop mediagebruikers met een beperking de media-berichtgeving rondom de Paralympische Spelen *interpreteren*. Deze geringe aandacht geldt ook voor Nederland; De Ruijter (2010) geeft in haar afstudeerscriptie aan dat zowel binnen Nederlandse

beleidsdocumenten als onderzoeken naar gehandicaptensport de sporter met een beperking zelf over het algemeen niet betrokken of bevraagd is. Het niet centraal stellen van de sporter/kijker met een beperking is problematisch, vooral waar het gaat om jonge televisiekijkers. Diverse studies hebben aangetoond dat jonge kijkers tussen de 15 en 25 jaar bijzonder gevoelig zijn voor sociale indrukken, inclusief indrukken die tot hen komen via televisie (Flanagan & Sherod, 1998). We weten dat jongeren met een fysieke beperking hun lichaam relatief vaak ervaren als beschadigd en dat ze zich sterk bewust zijn van hun beperkingen waardoor ze hun sportcapaciteiten onderschatten (Kooiker, 2006). Ook moeten jongeren met een beperking vaak psychologische drempels als schaamte voor het eigen lichaam overwinnen om bij een reguliere vereniging lid te worden (De Ruijter, 2010; Kooiker, 2006). De sportmedia spelen hierin mogelijk een belangrijke rol. Amerikaanse onderzoekers Auslander & Gold hebben de media genoemd als de belangrijkste bron voor negatieve beelden en ideeën die circuleren in de samenleving over mensen met een beperking (in Hardin & Hardin, 2004). Onderzoek van Coakley & Pike (2009) laat bovendien zien dat individuen met een fysieke beperking het taalgebruik van commentatoren om sportprestaties van sporters met een beperking te duiden ervaren als paternalistisch en soms ronduit beledigend.

Empirisch onderzoek hiernaar ontbreekt echter ten aanzien van de Paralympische Spelen in de Nederlandse context. De manieren waarop jongeren met een fysieke beperking die zelf sporten sportmedia-vertogen interpreteren en evalueren verdient daarom nader onderzoek.

Nu de NOS relatief veel aandacht heeft besteed aan de Paralympische Spelen in 2012 is dit het moment om hierin ook voor de Nederlandse context meer zicht te krijgen. De NOS heeft het aantal uren uitzendtijd ten opzichte van de Paralympische Spelen in 2008 verdubbeld, met een Paralympisch Magazine in de vooravond en een samenvatting van wedstrijden later op de avond. Inzichten uit het geplande onderzoek kunnen een eerste stap zijn in veranderingen in berichtgeving rondom sporters met een handicap waar nodig, met als doel dat zij worden neergezet als volwaardige atleten. Zo'n verandering in beeldvorming kan bijdragen aan volwaardiger participatie van mensen met een handicap in de samenleving.

1.1 Onderzoeksvraag

De algemene onderzoeksvraag die ten grondslag ligt aan het onderzoek kan nu als volgt geformuleerd worden:

Hoe interpreteren en evalueren recreatieve sporters met een fysieke beperking de Paralympische Spelen op televisie, en hoe hangen deze interpretaties samen met de inhoud van de Paralympische Spelen op televisie?

Deze hoofdvraag valt uiteen in drie deelvragen:

1) Hoe *interpreteren en evalueren* sporters met een lichamelijke beperking de Paralympische Spelen op televisie?

2) Hoe worden de Paralympische Spelen en Paralympische atleten *gerepresenteerd* op televisie?

3) Hoe hangen de interpretaties en betekenissen die sporters met een fysieke beperking geven aan de Paralympische Spelen op televisie samen met de inhoud van de berichtgeving aan de Paralympische Spelen op televisie?

1.2 Implementatie

Behalve het onderzoeksdeel van deze studie waarbij bovenstaande twee vragen leidend zijn beoogt het onderzoek ook een kritische discussie over de representatie van sporters met een beperking in de media tot stand te brengen. Het onderzoek geeft daarmee een stem aan de behoefte bij de doelgroep aan verbeterde berichtgeving zoals die uit literatuurstudie en enkele oriënterende gesprekken naar voren kwam. Om aan de behoefte onder de doelgroep te voldoen lijken bepaalde veranderingen in berichtgeving over de Paralympische Spelen door de media noodzakelijk. De geplande studie kan een eerste belangrijke stap zijn op weg naar dergelijke veranderingen door een bewustere, meer zelf-reflexieve berichtgeving van de kant van de media over de Paralympische Spelen en sporters met een handicap te stimuleren.

Om dat te bewerkstelligen was implementatie van bevindingen belangrijk. Implementatie heeft plaatsgevonden door verschillende gastcolleges te verzorgen bij een diversiteit aan opleidingen in het veld van media en sport. Het betreft de plekken waar de toekomstige sport – en mediaprofessionals opgeleid worden. Daarnaast hebben studenten zelf kleinschalig onderzoek verricht naar de media-berichtgeving van de Paralympische Spelen, onder supervisie van de hoofdonderzoeker Dr. Jacco van Sterkenburg en Prof. Dr. Annelies Knoppers. In het laatste hoofdstuk in deze rapportage zal worden ingegaan op de ervaringen tijdens de gastpresentaties en de feedback van de studenten zelf.

Behalve de gastpresentaties is ter afronding van het project een expertmeeting georganiseerd rondom de onderzoeksbevindingen waar de belangrijkste stakeholders waaronder mediamakers en kijkers/sporters met een fysieke beperking met elkaar in gesprek zijn gegaan. Bij deze bijeenkomst was een vertegenwoordiging aanwezig van NOC*NSF, de NOS, Onbepert Sportief, Mira Media, het Revalidatiefonds alsmede enkele sporters met een beperking en onderzoekers op het gebied van sportmedia en/of gehandicaptensport. Bediscussieerd is onder andere of mensen met een handicap voldoende inbreng hebben in het productieproces rondom de Paralympische Spelen op televisie. Belangrijk onderdeel van de expertmeeting was ook het kijken naar de toekomst; Hoe kan de berichtgeving van de Paralympische Spelen nog verbeteren waar het gaat om beeldvorming over sporters met een handicap, en is zo'n verbetering nodig en/of gewenst?

Tot slot zal implementatie van het onderzoek plaatsvinden door deze rapportage te verspreiden onder relevante partijen en belangenorganisaties in binnen- en buitenland voor wie verbetering van de beeldvorming een speerpunt is.

1.3 Leeswijzer

De rapportage kent een eenvoudige structuur. Het bestaat uit een onderzoeksdeel (deel 1: hoofdstuk 2 – 6) en een implementatiedeel (deel 2: hoofdstuk 7 -8). Na dit eerste hoofdstuk volgt hoofdstuk 2 waarin de theoretische lens wordt beschreven waarmee in deze studie is gekeken naar de Paralympische Spelen op TV en naar de data die verzameld zijn. In hoofdstuk 3 worden de methoden van data-verzameling en data-analyse beschreven in de deelstudies rondom inhoudsanalyse en interpretatie-onderzoek. De resultaten van het interpretatie-onderzoek en de inhoudsanalyse staan vervolgens centraal in respectievelijk hoofdstuk 4 en hoofdstuk 5. Hoofdstuk 6 vat de belangrijkste resultaten samen en bediscussieert overlap en verschillen in de resultaten van de inhoudsanalyse en het interpretatie-onderzoek. Tevens zullen bevindingen in breder maatschappelijk en wetenschappelijk kader worden geplaatst. Hoofdstuk 7 en 8 vormen het implementatiedeel van deze rapportage, waarbij hoofdstuk 7 ingaat op implementatie in het onderwijs en hoofdstuk 8 op implementatie in en door een expertmeeting die op 1 oktober 2013 plaatsvond in Utrecht. Hoofdstuk 8 zal worden afgesloten met enkele adviezen en actiepunten voor de toekomst, zoals die uit de expertmeeting naar voren zijn gekomen.

Deel 1: Onderzoeksdeel

Hoofdstuk 2. Theoretische lens

De theoretische lens van waaruit dit onderzoek is verricht en van waaruit de berichtgeving is geanalyseerd is de lens van *cultural studies*. Een cultural studies perspectief benadert sport en sportmedia als onderdeel van populaire cultuur waar *discoursen* over fysieke beperkingen worden gecreëerd en bevestigd of uitgedaagd. Stuart Hall (1995), een vooraanstaand cultural studies wetenschapper, definieerde discours als 'ways of referring to or constructing knowledge about a particular topic' (p6). Begrippen zoals 'handicap' of 'Paralympische Spelen' krijgen in en door discoursen betekenis en die betekenissen worden steeds opnieuw vormgegeven en gereconstrueerd.

Die discoursen bereiken vervolgens ook het kijkerspubliek die 'onderhandelen' over de media discoursen; Kijkers nemen bijvoorbeeld bepaalde aspecten van de berichtgeving over en andere niet. Media-discoursen kunnen op die manier bepaalde heersende bestaande betekenissen over mensen of sporters met een handicap versterken bij TV kijkers, maar ook uitdagen. Als kijkers heersende betekenissen van de media accepteren en overnemen spreken we van een '*preferred reading*' van de media-boodschap door kijkers. Tegelijk kunnen kijkers zich aan de heersende media-discoursen onttrekken en een '*negotiated*' of zelfs '*oppositional reading*' hanteren. Een *negotiated reading* houdt in dat kijkers bepaalde elementen van de berichtgeving overnemen en andere links laten liggen of er een andere interpretatie aan geven. Een oppositionele lezing betekent dat kijkers de gehele media-boodschap op een andere manier interpreteren dan de media beogen, of de heersende betekenissen in de media-boodschap in het geheel verwerpen.

Hoofdstuk 3. Methoden

In deze studie is gebruik gemaakt van kwalitatieve onderzoeksmethoden. Kwalitatief onderzoek laat enerzijds de ervaringen en betekenissen van televisiekijkers met een lichamelijke beperking naar voren komen, en is ook geschikt om de manier van berichtgeving rondom sporters met een handicap vanuit de media in kaart te brengen. De methoden en procedures gevolgd in het interpretatie-onderzoek en de inhoudsanalyse zullen nu worden beschreven. Daarnaast zijn ter implementatie van bevindingen, zoals eerder aangegeven, colleges gegeven door de hoofdonderzoeker bij Nederlandse opleidingen op het gebied van media en sport, en is een expertmeeting georganiseerd. Daarop zal ik dieper ingaan in hoofdstuk 7 en 8.

3.1 Interpretatie-onderzoek

Groepsinterviews en individuele interviews

Om de interpretaties en betekenisgeving van kijkers met een beperking aan de Paralympische Spelen op televisie te onderzoeken zijn mensen met een lichamelijke beperking geïnterviewd. Dit gebeurde soms individueel en soms in groepen van twee tot drie respondenten. Groepsinterviews hebben het voordeel dat ze lijken op het alledaagse praten over sport waarin betekenissen en interpretaties in interactie met anderen tot stand komen. Bovendien is het gebruik van groepsinterviews een efficiënte methode om veel mensen te bevragen. Echter, het was niet altijd mogelijk om groepsinterviews te doen en dan is gekozen voor individuele interviews. In totaal zijn er vier individuele en vier groepsinterviews gedaan. Van de groepsinterviews vonden er drie plaats met twee personen en een met drie personen. In totaal zijn dertien participanten geïnterviewd, zeven mannen en zes vrouwen.

De interviews duurden drie kwartier tot anderhalf uur en zijn gedaan door de hoofdonderzoeker en diverse student-interviewers. De student-interviewers zijn op identieke manier geïnstrueerd door de hoofdonderzoeker en iedereen gebruikte een identieke topiclijst. De topiclijst is voortgekomen uit de wetenschappelijke literatuur, oriënterende gesprekken met sporters met een handicap en collega-onderzoekers (zie bijlage A voor de topiclijst). Twee sporters met een fysieke beperking - Gijs van Butselaar en Laura de Vaan - die ook deel uitmaken van de adviesgroep, hebben een eerste versie van de topiclijst kritisch bekeken en aanpassingen voorgesteld (die opgenomen zijn) om tot de definitieve vragenlijst te komen. Een van hen - Laura de Vaan - heeft ook zelf deelgenomen aan de Paralympische Spelen in Londen en zelfs medailles gewonnen. Op die manier is getracht een topiclijst op te stellen die zo veel mogelijk recht doet aan de te onderzoeken groep mensen en context. Door met vaste topics te werken kwamen in ieder geval de relevante thema's aan bod, daarnaast hadden de interviewers ook zelf de mogelijkheid waar nodig aanvullende thema's te behandelen als die relevant bleken in het specifieke vraaggesprek. Op die manier is zoveel mogelijk recht gedaan aan de leefwereld van de individuele participanten en hun betekenisgeving aan de Paralympische Spelen op

televisie. De interviews zijn afgenomen bij mensen thuis, op de sportvereniging of op de universiteit.

Sample

De dertien participanten zijn gerekruteerd via vele kanalen: sportverenigingen, sportbonden, scholen, organisaties en/of contacten binnen de wereld van de gehandicaptensport en persoonlijke kennissen¹. De meeste respondenten waren tussen de 17 en 25 jaar oud, met een uitzondering van een vrouw van 57 jaar en twee mannen van respectievelijk 41 en 43 jaar. Alle geïnterviewden deden aan sport, hoewel enkelen vrij recent waren gestopt. Het type sport dat beoefend werd varieerde sterk: boccia, handboogschieten, judo, rolstoelbasketbal, rolstoelhockey, rolstoelrugby, skiën, tafeltennis, zitvolleybal, en zwemmen. De meeste geïnterviewden sportten op vrij hoog niveau bij hun club of zelfs in regionale en nationale selecties. Onder de geïnterviewden was één sporter die aan de Paralympische Spelen in Londen mee had gedaan (zitvolleybal), daarnaast waren er twee ex-Paralympische sporters: een oud-Olympisch judoka (Paralympische Spelen in Peking 2008), en een (oud) Paralympisch zwemmer (Paralympische Spelen Arnhem 1980). De intensiteit waarmee de respondenten de Paralympische Spelen op TV keken was wisselend, sommigen hadden bijna alles gezien en een enkeling had maar weinig gezien. Wel hadden ze allemaal genoeg gezien om er een mening over te vormen. Aan het begin van elk interview is aan de respondenten gevraagd hun handicap te beschrijven, benoemd werden een diversiteit aan fysieke beperkingen: een dwarslaesie, verlamming door polio, missen van een ledemaat, spierziekten en visuele handicaps.

3.2 Inhoudsanalyse

Behalve onderzoek onder TV-kijkers is ook de berichtgeving zelf onder de loep genomen. Om de *inhoud* van de Paralympische uitzendingen nader te onderzoeken is een kwalitatieve inhoudsanalyse verricht naar de berichtgeving over de Paralympische Spelen door de NOS. Hierbij zijn de dagelijkse vroege avonduitzendingen op Nederland 1 en de late avonduitzendingen op Nederland 3 geanalyseerd van 27 augustus tot en met 9 september², met uitzondering van de openings- en sluitingsceremonie. Die laatste zijn niet opgenomen in deze analyse wegens praktische haalbaarheid van de studie, en omdat zij een heel ander karakter hebben dan de rest van de uitzendingen waarbij het veel meer draaide om de verslaggeving van en rondom de sportwedstrijden. De vroege avonduitzending – het Paralympisch Magazine – vond plaats in een talkshow-achtige setting. In de late avonduitzending waren vooral de hoogtepunten van de belangrijkste wedstrijden van die dag te zien. In totaal is ongeveer 13 uur televisiemateriaal geanalyseerd. Het commentaar is letterlijk uitgeschreven en vervolgens geanalyseerd door

¹ Hierbij willen we Bas van Haren van NOC*NSF bedanken voor de initiële contacten met de eerste respondenten, en de studenten van de cursus Sociale Organisatie van Sport (2012/2013) die actief bij de rekrutering van respondenten betrokken zijn geweest.

² Hoewel de Paralympische Spelen zelf van start ging op 29 augustus begon de NOS al op 27 augustus met uitzenden.

te kijken naar dominante en opvallende thema's in de berichtgeving. Berichtgeving omvat hier het commentaar van de presentator, alsmede het wedstrijdverslag en de reportages (de voice over tijdens wedstrijden, trainingen, sfeerreportages etc.). Ook de opmerkingen en vragen van interviewers en commentatoren zijn meegenomen in de analyse. Het commentaar is geanalyseerd in samenhang met de televisiebeelden.

Centrale vragen waren onder andere de volgende:

- Hoe worden Paralympische atleten gerepresenteerd? Met wat soort verhalen en op grond van welke thema's?
- Hoe worden de Paralympische Spelen (het evenement) gerepresenteerd?
- Welke normen worden er geconstrueerd m.b.t. de Paralympische atleet in de media, en in hoeverre versterken of ontkrachten ze de bestaande hiërarchie waarin lichamen zonder beperkingen de norm zijn en atleten met een handicap afwijkend?

3.3 Analyse-procedure

Analyse van zowel de berichtgeving als de interviews vond plaats volgend een zogenaamde zogenaamde grounded theory benadering; Een grounded theory benadering kent drie fases: open coderen, axiaal coderen en selectief coderen. Open coderen betekent met een open blik naar de data kijken en een code toekennen aan de voor de vraagstelling relevante tekstfragmenten. Overeenkomstige codes werden vervolgens onder een overkoepelend thema geplaatst, waarbij ook steeds gecheckt werd of de zo gevormde overkoepelende thema's de diverse codes die eronder vallen inhoudelijk nog wel goed weergaven. Als dat niet het geval was moest er een nieuw overkoepelend thema worden geconstrueerd. Dit is de fase van het zogenaamde axiaal coderen. Vervolgens wordt gekeken welke thema's als het meest dominant en opvallend uit de analyse naar voren komen, dit is de fase van selectief coderen. Op die manier was het mogelijk om uit de interviews en de televisieberichtgeving de dominante thema's te destilleren. Daarbij was het wel steeds belangrijk om in de data steeds op zoek te gaan naar zowel bewijs als 'tegenbewijs', zodat de volledige omvang en complexiteit van publieksinterpretaties en de televisieberichtgeving in beeld zou komen.

De meest dominante en opvallende thema's in de berichtgeving en uit de interviews worden er in deze rapportage uitgelicht. In de volgende twee hoofdstukken zullen achtereenvolgens de thema's uit de interviews (H.4) en de inhoudsanalyse (H.5) worden weergegeven. In hoofdstuk zes volgt een samenvatting en discussie van de bevindingen.

Hoofdstuk 4. Resultaten interviews

In dit hoofdstuk zullen de resultaten beschreven worden van de interviews die gedaan zijn met sporters met een fysieke beperking; hoe hebben zij de Paralympische Spelen op TV beleefd, hoe evalueren zij de berichtgeving en de aandacht die de NOS heeft besteed aan het evenement? In de interviews kwamen vier grote thema's naar voren die achtereenvolgens in dit hoofdstuk worden behandeld: 1) de zendtijd voor de Paralympische Spelen, 2) kwaliteit van de berichtgeving, 3) *framing* van het evenement en de atleten, en 4) effecten van de Paralympische Spelen op individuele en maatschappelijke bewustwording.

4.1 Zendtijd

De zendtijd die de NOS besteedde aan de Paralympische Spelen was volgens het gros van de respondenten te gering. Een van de respondenten spreekt in dit verband cynisch van het "Paralympisch halfuurtje". Deze mening wordt breed gedeeld. Zo geven sommigen aan dat door de geringe zendtijd er teveel "gepropt" moet worden in de uitzendingen wat niet ten goede is gekomen aan de kwaliteit ervan; interviewvragen blijven daardoor aan de oppervlakte want de tijd ontbreekt simpelweg om meer de diepte in te gaan. Zelfs Nederlandse medaillewinnaars worden volgens de respondenten niet altijd in beeld gebracht en besproken, maar slechts kort genoemd. Hierbij trekken respondenten regelmatig de vergelijking met de grote hoeveelheid zendtijd die aan de Olympische Spelen wordt besteed. Hoewel sommigen aangeven dat ze dit verschil wel begrijpen wegens de grotere omvang van de Olympische Spelen, vindt de meerderheid dat de Paralympische Spelen meer aandacht verdienen dan ze nu krijgen. Hun wens betreft niet alleen een uitbreiding van de duur van de huidige programma's (Paralympisch magazine vroeg op de avond en de late avonduitzending met samenvattingen), maar ook een uitbreiding van de *live* wedstrijden. De opmerking dat te weinig live wedstrijden op televisie zijn uitgezonden was vaak te horen; respondenten willen graag de Nederlandse medaillekandidaten live aan het werk zien, nu is alleen Esther Vergeer live getoond. Er zou volgens de geïnterviewden ook een grotere diversiteit aan sporters live getoond mogen worden, bijvoorbeeld tijdens de belangrijke wedstrijden en (halve) finales.

Respondenten hebben diverse argumenten om hun klachten over de geringe zendtijd te onderbouwen; ze wijzen onder andere op de populariteit van het evenement bij mensen met en zonder handicap, met kijkcijfers van 600 tot 700 duizend per uitzending. Ook beargumenteren ze hun betoog door aan te geven dat de Paralympische Spelen *topsport* is en daarom meer aandacht verdienen, bovendien deden de Nederlandse atleten het erg goed. Respondenten refereren tevens aan onderzoek van Maurice de Hond waaruit blijkt dat de overgrote meerderheid van de Nederlanders de Paralympische Spelen ook daadwerkelijk als topsport beschouwen. De NOS zou dat eveneens moeten doen, en dus meer uren moeten besteden aan het uitzenden van de Paralympische Spelen, zo luidt de redenering van de respondenten.

Sommige respondenten hebben de indruk dat de NOS bewust een voorzichtige koers vaart in het uitzenden van het evenement wegens het besef dat veel Nederlanders nog vooroordelen hebben ten aanzien van gehandicaptensport. Een van de respondenten noemt *over-exposure* een gevaar en zegt dat mensen zich wellicht gaan irriteren aan de Paralympische Spelen als het meer zou worden uitgezonden dan nu het geval is: 'daar heb je die gehandicapten weer', zou dan de tendens kunnen worden onder kijkers.

"[...] als het [uitzendtijd aan de Paralympische Spelen] meer wordt, en mensen gaan zich daaraan irriteren dan krijg je meer zo'n beeld, tenminste denk ik, krijg je meer het beeld 'die gehandicapten, daar heb je ze weer'."

De huidige hoeveelheid zendtijd van 1 uur per dag is volgens deze respondent dan ook precies goed. De grote meerderheid vindt de uitzendtijd, zoals gezegd, echter veel te gering en zien in de hoeveelheid zendtijd vooral bevestigd dat de Paralympische Spelen niet als volwaardig topsportevenement wordt gezien door de media en de NOS. Ook zien ze er de *volgende* rol van de NOS in bevestigd, ze hebben de indruk dat de NOS geen pro-actieve houding durft in te nemen in het promoten en uitzenden van het evenement. Zolang dat niet gebeurt zal het evenement, zo zeggen sommigen, onbekend blijven bij veel mensen en ook niet de kijkcijfers hebben die het in potentie zou kunnen hebben. Onderdeel van deze kritiek zijn de opmerkingen van respondenten dat de NOS te weinig doet om de kijkers het evenement 'in te trekken' door bijvoorbeeld vooraankondigingen van het evenement in de aanloop naar de Paralympische Spelen. Tevens wordt het tijdstip van uitzenden geheld, de late avonduitzending wordt door sommigen gezien als te laat voor de meeste mensen om nog in te schakelen, de vroege avonduitzendingen worden aan de andere kant bekritiseerd omdat de tijdstippen van uitzending wisselden.

Toch is men niet alleen negatief; zo wijzen veel respondenten er ook op dat de hoeveelheid zendtijd door de NOS verdubbeld is ten opzichte van vier jaar geleden. Dat zien ze als een belangrijke verbetering. De NOS steekt ook positief af tegen commerciële zenders in de aandacht die ze geven aan het evenement. Bovendien zal volgens velen de uitzendtijd voor de Paralympische Spelen in de toekomst alleen maar groeien, onder andere omdat de Paralympische Spelen steeds professioneler worden en de animo onder kijkers alleen maar omhoog gaat. Tegelijk wordt daarbij gezegd dat bestaande vooroordelen rondom gehandicaptensport dan nog wel overwonnen moeten worden, die nog wel degelijk bestaan onder veel Nederlanders; Deze vooroordelen betreffen volgens de respondenten bijvoorbeeld dat gehandicaptensport "raar" is, of dat "iemand in een rolstoel ook niet helemaal 100% is".

Door dergelijke vooroordelen blijven TV stations en sponsors volgens geïnterviewden mogelijk angst houden dat relatief weinig mensen kijken naar de Paralympische Spelen op

TV, waardoor een zekere terughoudendheid blijft bestaan ten aanzien van het verhogen van uitzendtijd of sponsorbudgetten.

Livestreams en lokale media

Twee vormen van media die specifiek genoemd werden in positieve zin waren de livestreams via internet en de lokale media. De livestreams van de Paralympische Spelen die de NOS uitzond via internet gaven kijkers de mogelijkheid alle sporten live te zien en bovendien zelf te kiezen naar welke sport ze wilden kijken. Enkele respondenten hebben daar veelvuldig gebruik van gemaakt en waardeerden dat zeer. Het gaf ook de mogelijkheid wedstrijden live terug te zien op later tijdstip, iets dat sommigen gebruikten om de 'eigen sport' (bijvoorbeeld rolstoelbasketbal) live terug te kijken. Daarnaast komt uit de interviews de rol van de lokale media naar voren. Het lijkt erop dat met name lokale media een belangrijke rol kunnen vervullen in het onder aandacht brengen van de Paralympische Spelen en van gehandicaptensport en atleten met een handicap in het algemeen. Sommige van de geïnterviewden - die zoals gezegd soms zelf op vrij hoog niveau sportten - werden zelf in de lokale media geportretteerd, of anders hun team. Wel gaven veel respondenten aan dat ze zelf (of hun familie) het initiatief moesten nemen om de lokale media attent te maken op bepaalde wedstrijden of op hun deelname aan de Paralympische Spelen. In die zin lijkt media-aandacht nog iets dat de atleten in relatief sterke mate zelf moeten genereren. Het Brabants Dagblad werd tot slot nog eenmaal genoemd als een goed voorbeeld omdat deze krant ook na afloop van het evenement nog een uitgebreid artikel had over de Paralympische atleten. Het refereert aan een veelgehoorde klacht onder de respondenten dat er na het evenement eigenlijk vrijwel geen aandacht meer is voor de atleten en/of gehandicaptensport in het algemeen. In die zin bestaat er onder respondenten dan ook twijfel over de houdbaarheid van positieve effecten die de Paralympische Spelen mogelijk hebben op bewustwording rondom sporters met een handicap bij het grote publiek; ze geven aan dat er misschien *tijdelijk* wel een grotere acceptatie en 'normalisering' plaatsvindt in de samenleving van mensen met een handicap, maar doordat de media-aandacht na de Paralympische Spelen weer snel wegeeft houdt de grotere acceptatie geen stand. Als die aandacht nadien er dan wel een keer is, zoals in het Brabants Dagblad, wordt dat als erg positief ervaren.

4.2 Kwaliteit berichtgeving

Daar waar het in de vorige paragraaf vooral ging om de manier waarop de respondenten de Paralympische Spelen op TV evalueerden in *kwantitatieve* zin (zendtijd, tijdstippen, hoeveelheid aandacht in de media), gaat het in deze paragraaf vooral over de meer *kwalitatieve* aspecten van de berichtgeving. In de interviews werd bijvoorbeeld veelvuldig gepraat over de kwaliteit van de commentatoren en presentator, de inhoud en sfeer van de programma's en de beleving van de uitzending. Op deze aspecten zal in deze paragraaf dieper worden ingegaan.

Uit de interviews komt naar voren dat vrij veel respondenten vooral geïnteresseerd waren in het bekijken van de sport die ze *zelf* beoefenen, mede omdat ze mensen kenden die daaraan meededen of omdat ze zelf de ambitie koesterden (ooit) zelf mee te doen aan de Paralympische Spelen. De livestreams van de NOS waren voor deze respondenten van grote waarde, omdat het hen de mogelijkheid gaf de eigen sport terug te zien. Verder noemden respondenten het volgen van de Nederlandse prestaties als iets waar hun aandacht naar uitging.

De meningen over de kwaliteit van de berichtgeving zelf waren wisselend. De meeste respondenten benoemden diverse positieve aspecten van de berichtgeving. Zo waren de uitzendingen volgens respondenten "leuk" om te zien, met goede en interessante gasten. Ook vonden veel respondenten dat de NOS de Paralympische Spelen als een serieus evenement heeft benaderd, bijvoorbeeld door de nadruk te leggen op sportprestaties in plaats van de handicap. In dat opzicht zien sommigen duidelijk een verbetering ten opzichte van eerdere edities; De kwaliteit van het commentaar is volgens hen verbeterd ten opzichte van vier jaar geleden en er rust minder een taboe op het tonen van sporters met een handicap. Daardoor ontstaat ook meer ruimte om een diversiteit aan beelden te laten zien die recht doet aan het evenement; zo worden bijvoorbeeld sporters met een zwaardere handicap getoond waar dat vroeger niet gebeurde:

"Ik had wel, ja ik heb wel het idee dat het toch wel ehh vanuit verschillende punten ook ehh dat ze het laten zien [...]. En dat ze niet meer zo ehh voorzichtig zijn met de handicaps van iedereen.

Interviewer: Ja. Ja, dus dat taboe is er misschien een beetje af?

Ik denk dat het er toch wel een klein beetje af is ja."

Daarnaast werd in de uitzendingen volgens deze respondent voor het eerst ook aandacht besteed aan de mindere goden die pas binnenkwamen ruim na de winnaar. Het lijkt er met andere woorden op dat een grotere diversiteit aan lichamen en atleten is getoond dan voorgaande jaren het geval was. De presentator Herman van der Zandt werd in dit verband ook regelmatig genoemd, en gezien zijn centrale rol in de uitzendingen was dat ook te verwachten. Enkele respondenten omschreven hem als 'echt geïnteresseerd' en "decent" in zijn manier van vragenstellen. Daarmee werd bedoeld dat hij de Paralympische atleten niet anders benaderde dan normaal gesproken gebeurt bij Olympische atleten. Enkelen waardeerden zijn deelname aan een rolstoelrugby-training in een van de uitzendingen, zodat hij kon ondervinden (als persoon zonder handicap) hoe moeilijk dat eigenlijk is.

Tegelijk plaatsten de respondenten ook vrij veel kritische kanttekeningen bij de kwaliteit van het commentaar. Daar waar enkelen Van der Zandt roemden om zijn manier van presenteren en zijn rol als talkshow-host/discussieleider, waren veel respondenten minder te spreken over zijn wedstrijdcommentaar dat volgens hen getuigde van te weinig

expertise op het gebied van gehandicaptensport:

"Ik had ook het gevoel dat hij er soms niet alles er vanaf wist om maar zo te zeggen."

"[...] Dus en die Herman van der Zandt vond ik het dat hij het niet zo goed kan. Dus hij kan beter, hij kon in die live-uitzending, zeg maar, met die mensen aan tafel en dat deed hij best wel goed en dat was hartstikke leuk, het was gewoon prima en dan liet hij de microfoon rondgaan, [...] dat was gewoon goed.

I: Maar dat sport zou dan toch meer...

Het sportgedeelte ja, zou ik gewoon aan iemand overlaten die gewoon verstand heeft van sport en die dat ook gewoon goed kan. Ja, maar goed."

Deze kritiek op het wedstrijdcommentaar werd vrij breed gedeeld. Zo was er volgens sommigen te weinig achtergrondinformatie bekend over de deelnemende atleten, met name als ze niet tot de iconen behoorden binnen de gehandicaptensport. Ook bestond te weinig expertise over specifieke gehandicaptensporten zoals boccia. Gebrek aan kennis werd volgens respondenten zichtbaar doordat namen wel eens door elkaar werden gehaald of doordat geen goede uitleg werd gegeven bij sporten. Respondenten droegen zelf een mogelijke oplossing hiervoor aan in de interviews, namelijk om te werken met een co-commentator die zelf een handicap heeft en alle in's en out's kent van de betreffende Paralympische sport(en). Zo'n commentator zou een goede aanvulling zijn; hij/zij kan vanuit de 'lens' van expert-verslaggever met een fysieke beperking verslag doen, iets dat respondenten belangrijk lijkt om recht te doen aan de prestaties van de Paralympische atleten.

Tot slot noemen de respondenten nog twee kenmerken ten aanzien van de (kwaliteit van de) berichtgeving door de NOS die voor verbetering vatbaar zijn. In de eerste plaats geven enkele participanten aan dat het aan beleving in de uitzendingen en/of het commentaar ontbreekt: *"het was [nu] meer verhalen kwijt en dan een paar seconden die sport bekijken, twee, drie seconden en dan was het alweer klaar"*. De respondenten geven zelf een suggestie om dit aspect te verbeteren. Zo zou meer aandacht moeten worden besteed aan de beleving bij de topatleten zelf, zoals Marlou van Rhijn; Ondanks haar populariteit bij het publiek is volgens sommigen (te) weinig in beeld gebracht hoe zij het evenement beleefde. Dit wordt dan vergeleken met Olympische atleten van wie dit meer in beeld werd gebracht. Hier wreekt zich wellicht wederom de geringe uitzendtijd die aan de Paralympische Spelen besteed wordt, daardoor zijn verdiepende (sfeer)reportages niet goed mogelijk.

4.3 Framing van de Paralympische Spelen en de atleten

In deze paragraaf staat centraal hoe de Paralympische Spelen op TV zijn *geframed* volgens de respondenten. Het begrip 'framing' houdt in dat de media bepaalde aspecten van de

realiteit benadrukken en andere weglaten of minder aandacht geven om zo een specifiek lopend verhaal neer te zetten en gewenste accenten te leggen. Daarmee construeren ('framen') de media een verhaal dat aanspreekt bij een verondersteld publiek. In deze paragraaf zoomen we in op de manieren waarop de NOS de Paralympische Spelen volgens de respondenten geframed heeft en wat de geïnterviewden daarvan vonden. Het zal daarbij gaan om de vraag of 1)de Paralympische Spelen als volwaardig topsportevenement is neergezet en 2)de Paralympische atleten als volwaardige topatleten zijn gerepresenteerd. Ook wordt besproken hoe kijkers de balans in de verslaggeving hebben ervaren tussen sportprestaties/sporters in actie enerzijds en aandacht voor de handicap anderzijds, en wat dat doet met de positionering van het evenement. Tot slot zal het gaan over de vergelijkingen die respondenten maken tussen de Olympische Spelen op TV en de Paralympische Spelen op TV, en het feit dat de Paralympische Spelen niet door de afdeling Sport van de NOS verzorgd is maar door de afdeling Evenementen.

In paragraaf 4.1 kwam al naar voren dat de zendtijd voor de Paralympische Spelen gering was volgens de respondenten en dit was volgens hen ook een indicatie van de relatief lage status van het evenement als *topsportevenement* bij de NOS. Dit zien de respondenten bevestigd in de manier waarop de media het evenement *framen*. Zo ontbraken de Paralympische Spelen volgens een van de respondenten stelselmatig als de NOS het had over de *Sportzomer van 2012*. Deze term werd gebruikt in aanloop naar en ter promotie van de belangrijke sportevenementen van die zomer; Daarbij doelde de NOS op het EK voetbal, de Tour de France en de Olympische Spelen, maar niet op de Paralympische Spelen.

Daardoor werden de Paralympische Spelen dus niet *geconstrueerd* als topsport-evenement dat op gelijke voet staat met deze evenementen. Het contrasteert volgens een respondent met bijvoorbeeld de Engelse situatie waar de media veelal spraken over 'de Spelen' waarbij de Olympische Spelen en de Paralympische Spelen vaak onder één noemer werden geplaatst. Ook blikten de media in Nederland volgens een van de respondenten maar weinig vooruit naar de Paralympische Spelen, dit in tegenstelling tot de vele voorbeschouwingen op het EK voetbal, de Tour de France en de Olympische Spelen. Een van de respondenten zegt in dit verband dat de NOS de Paralympische Spelen nog vooral neerzet als een hype, "kijk eens wij zenden Esther Vergeer uit", in plaats van als een topsportevenement. Overigens twijfelen de respondenten zelf ook af en toe aan de topsportstatus van sommige Paralympische sporten. Zo gaven diverse respondenten aan dat ze boccia geen Paralympische sport vonden, en werd eveneens de Paralympische status van een sport als blindenvoetbal in twijfel getrokken. Op die manier werd door de respondenten een hiërarchie geconstrueerd binnen de Paralympische sporten.

Interviewer: heeft u een fragment van een uitzending die u is bijgebleven?

Nou, ik denk toch wel een beetje dat blindenvoetbal. Dat, ja, ik heb er maar een heel klein stukje van gezien, maar ik verbaasde me er gewoon over van ja, ja, de manier waarop dat ze dit doen [...] En ook een beetje van, ja wat ik net zeg van, ja

is het nou eigenlijk wel een echte sport die je met de Olympische Spelen moet laten zien?

Opvallend aan de benadering van de Paralympische Spelen door de NOS was dat de afdeling Evenementen verantwoordelijk was voor de uitzendingen en niet de afdeling Sport. Daardoor waren de vertrouwde sportpresentatoren niet zichtbaar tijdens het evenement, maar wel Herman van der Zandt die de meeste mensen kennen als nieuwslezer. Hoewel respondenten dit lang niet altijd een groot probleem vonden, gaven zij wel aan dat het evenement daardoor minder serieus leek, een 'ander segment' leek te betreffen dan sport, en dat er minder mensen naar zouden kijken. Het werd tegelijk niet altijd als een nadeel gezien. Waar enkelen bijvoorbeeld aangaven dat een type als Mart Smeets meer sfeer zou brengen in de uitzendingen (iets wat sommigen misten, zie 4.2), waren velen ook negatief over Smeets; Dit wegens de scepsis die hij volgens de respondenten toont over de Paralympische Spelen als topsportevenement.

Overigens waren er ook tegengeluiden te horen, die lieten zien dat de framing van het evenement door de NOS op een aantal punten *wel* positief werd beoordeeld. Met name waardeerden de respondenten dat de aandacht vooral uitging naar de sporters *in actie* en de sportprestaties van atleten, en niet naar de handicap en/of achtergrondverhalen daarover;

"Je moet niet te veel over iemand zijn beperking praten want het gaat uiteindelijk om de sport"; "We zijn niet een clubje gehandicapten bij elkaar, we willen een topprestatie neerzetten"

Teveel aandacht voor de handicap, of voor het klassensysteem binnen de diverse sporten dat de Paralympische Spelen kenmerkt, zou volgens geïnterviewden te complex zijn voor veel kijkers. Sommigen gaven zelfs aan dat eigenlijk nog wel meer aandacht mocht gaan naar de sporters in actie. Paradoxaal genoeg geven ook vrij veel respondenten aan dat de handicap soms meer aandacht mag krijgen in de berichtgeving en meer geïntegreerd zou moeten worden in het verhaal rondom de prestatie. Meer aandacht voor de handicap zou kijkers helpen de prestaties van Paralympische atleten te duiden. Ook gaan kijkers zich volgens sommigen dan meer inleven in de sport.

Wat de berichtgeving over de Paralympische *atleten* betreft is het oordeel van de respondenten over het algemeen positief. De meeste respondenten vonden dat de NOS de Paralympische atleten als goede topsporters had neergezet zonder stelselmatig bepaalde stereotypen te gebruiken. De presentator speelde hierin een belangrijke rol; hij behandelde de atleten als volwaardige atleten volgens veel respondenten, bijvoorbeeld in de interviews.

Over het algemeen werd een zogenaamd *supercrip-frame*, waarbij atleten als superhelden werden gerepresenteerd (zie H1), dan ook niet gesignaleerd. Als het ter sprake kwam in

de interviews werd zo'n supercrip frame afgekeurd door de geïnterviewden omdat het Paralympische atleten nog steeds als 'anders' neerzet. Zoals een van de respondenten het omschreef; het supercrip-frame zet sporters impliciet neer als zielig wat dan gecompenseerd moet worden door ze heel overdreven als super-human te beschrijven.

Respondent A: Het is gewoon knap en ik denk dat je het te min doet als je zegt van 'dit is een superhuman'. Want het klinkt heel, ja het klinkt toch wel een soort van negatieve ja sfeer zit erin.

Respondent B: Ja dat vind ik ook wel. Kijk wij leveren een topprestatie, maar Olympische sporters leveren ook een topprestatie en het moet gewoon naast elkaar zeg maar gewoon kunnen gaan, want dit is niet meer of dat is niet meer of dit is niet minder of dat is niet minder.

Respondent A: Nee want als ik hoor van 'superhuman' dan heb ik het gevoel van 'oh ja we moeten wel zeggen dat dat wel echt een superprestatie is want anders is het zielig. Want we doen ze al zo te min door bijvoorbeeld minder uit te zenden dus als we ze nou superhuman noemen dan staat het gelijk'. Dat is gewoon helemaal niet waar.

Interviewer: Een soort compensatie?

Respondent A: Ja een soort compensatie van 'oke we noemen dat zo en dan is het gewoon goed en dan hoeven we niks meer uit te zenden bijvoorbeeld'.

Een enkele respondent gaf aan een supercrip frame wel te hebben opgemerkt, evenals een framing van Paralympische atleten als anders dan en inferieur aan Olympische atleten: "We zijn in hun ogen toch anders of zo". Het komt volgens deze respondent tot uiting in de aandacht die de media geven aan slechts enkele Paralympische sporters die ze goed kennen; Dit zijn atleten die welbespraakt, voorkomend en representatief zijn zoals Esther Vergeer. Volgens deze respondent bestaat bij de media enige angst en terughoudendheid om onbekende atleten met een handicap uit te nodigen; Bekende en voor de media vertrouwde atleten als Vergeer bieden daarom een welkome en vooral veilige oplossing.

Respondent :En ik vind, het is heel knap wat Esther Vergeer doet hoor, ze is volgens mij 470 keer ongeslagen, maar ja, zij wordt al jarenlang op een voetstuk geplaatst en zij is de Paralympische sporter en soms vind ik dat wel jammer, want dan denk ik van; er zijn nog zo veel anderen [...] die hun stinkende best doen vier jaar lang en dan klampen jullie zo aan haar vast

Interviewer: Ja, ja. Waarom is dat zo denk je, dat ze zich zo aan haar vastklampen, de media?

Respondent: Misschien veilig, dat ze haar wel goed kennen [...] En zij is gewoon goed bij, en zij kan goed vertellen en ze heeft een verhaal

Interviewer: ja, ja, ik snap het

Respondent: Misschien is het wel het onbekende

[..] I: Ja. En waarom, ..., kan je dat uitleggen? [...]

Respondent: misschien dat ja, dat, wij zijn in hun ogen toch anders ofzo.

Interviewer: Ja, ja

Respondent: en ja, zij hebben 8 jaar geleden al kennis gemaakt met Esther Vergeer en is zij al 100 keer aangeschoven [...] en haar kennen ze ondertussen, maar ja, hoe zou een andere sporter reageren?

Interviewer: ja, ja, ja, ja, zou de media daar toch...

Respondent: toch denk ik af en toe dat ze nog een beetje bangig zijn

4.4 Effecten op individu en maatschappij

Een van de topics die in de interviews tot slot aan de orde is gesteld betreft de mening van de respondenten over de effecten van de Paralympische Spelen op TV op sportgedrag en maatschappelijke beeldvorming over mensen met een handicap. Wat de eigen sportbeoefening betreft geven veel respondenten aan dat het kijken naar de Paralympische Spelen en de Paralympische atleten hen heeft geïnspireerd om ook zelf meer te sporten. Velen geven bovendien aan dat de Paralympische prestaties hen hebben gemotiveerd zelf deel te nemen aan de Paralympische Spelen over enkele jaren.

Je motiveert je er wel heel erg mee. [...] Ja door eh al die beelden die je ziet, het geluk van de mensen als ze wat wonnen. Eh de wedstrijden gewoon zelf, de reacties.

Overigens is het niet zo dat respondenten alleen Paralympische sporters als hun inspiratiebron noemen; meestal noemen ze zowel sporters *met* een fysieke beperking zoals Vergeer en Van Rhijn of internationale sterren als de Canadese rolstoelbasketballer Anderson, als sporters *zonder* handicap zoals de voetballer Messi en basketballer LeBron James.

Ook in meer algemene zin zijn de meeste respondenten van mening dat het in beeld brengen van Paralympische sporters jongeren met een handicap motiveert meer te sporten, en hun ambitie aanwakkert om zelf ooit deel te nemen aan de Paralympische Spelen. Daarnaast zorgt de gegroeide aandacht voor de Paralympische Spelen er volgens een respondent voor dat mensen met een handicap assertiever en mondiger worden; het zorgt met andere woorden voor *empowerment* van mensen met een handicap:

*"Interviewer: Denk je dat de uitzendingen van de Paralympische Spelen ook kunnen bijdragen aan het maatschappelijk bewustzijn van gewoon valide mensen?
Respondent A: Tuurlijk. Is altijd beter dat het uitgezonden word.*

Respondent B: Jaren geleden kwamen mensen in een rolstoel nog amper buiten. Dat is nu wel veel veranderd.

Respondent A: Ik denk dat als je 30 jaar geleden een dwarslaesie had je dan ergens in een bos in een revalidatiecentrum lag. Maar daar kwam je nooit meer uit.

Respondent B: Mensen zouden zoveel ondernemen...

Respondent A: Ja de mogelijkheid krijgen daartoe. Aanpassingen thuis krijg je. Bepaalde rolstoel heb je. Je kan gaan werken eventueel.

Interviewer: En is dat denk je gegroeid omdat de Paralympische Spelen meer in beeld zijn. Of meer een wisselwerking andersom.

Respondent B: Het zal wel een soort wisselwerking zijn. Je krijgt meer aandacht dus..de gehandicapten zelf zijn mondiger geworden. Ze stellen hogere eisen. Niet meer van 'die stoel kan je krijgen'. [...] 'Nee ik wil die hebben'. Wat dat betreft is er wel een hoop veranderd.

Daarnaast zijn de meeste geïnterviewden van mening dat de uitzendingen van de Paralympische Spelen een positieve bijdrage leveren aan de maatschappelijke beeldvorming over mensen met een handicap. Zo levert het in beeld brengen van de Paralympische Spelen bewustwording op dat mensen met een fysieke beperking ook sporten; Sportbeoefening door mensen met een fysieke beperking wordt daardoor normaler gevonden in de maatschappij en bij sportverenigingen.

"Ik denk wel dat zij [mensen zonder een beperking red] breder gaan kijken. Denk wel dat zij, als zij mensen met een handicap zien sporten, dat zij het als normaler gaan zien. Daarnaast denk ik ook dat ook binnen een vereniging sporters beter met elkaar om zullen gaan. Een beetje bewustwording."

Bovendien, zo zeggen anderen, geven de uitzendingen weer hoe hard Paralympische atleten trainen om tot hun prestatie te komen. Daardoor beseffen mensen zonder handicap beter dat het om topsport gaat, "dat je toch ziet dat het niet zomaar iets is". De berichtgeving van de NOS speelde hierin volgens respondenten een positieve rol, omdat de NOS de atleten niet vanuit een overbezorgde, paternalistische houding heeft gerepresenteerd, maar juist de nadruk heeft gelegd op de prestaties.

Tegelijk bestaat er, zoals in paragraaf 4.1 al naar voren kwam, scepsis bij sommigen over de lange termijn effecten op bewustwording en acceptatie van mensen met een handicap. Hierbij speelt een rol dat de media na afloop van de Paralympische Spelen weinig tot geen aandacht meer geven aan de Paralympische atleten. Positievare beeldvorming over mensen met een handicap zou daardoor weliswaar ten tijde van het evenement kunnen optreden, maar niet standhouden over langere tijd. In de interviews wordt stelselmatig de rol van de media benoemd als belangrijk voor maatschappelijke bewustwording: "de media is wel echt heel belangrijk. Dat is gewoon iets, daar kijkt iedereen naar". Om grotere

maatschappelijke bewustwording te creëren moet daarom volgens de respondenten meer aandacht en uitzendtijd besteed worden aan de Paralympische Spelen. Ook wordt gezegd dat meer achtergrondinformatie over de handicap van de atleten van meerwaarde zou zijn. Het vergroot het bewustzijn en de acceptatie van het hebben van een fysieke beperking bij het grote publiek. Tegelijk benadrukt een respondent dat naast de media ook de atleten zelf een verantwoordelijkheid hebben gehandicaptensport op de kaart te zetten en te houden, bijvoorbeeld door clinics te geven en social media te gebruiken om resultaten en nieuws te delen met de buitenwereld.

Hoofdstuk 5. Resultaten inhoudsanalyse

Nadat in het vorige hoofdstuk resultaten uit de interviews zijn besproken, staan in dit hoofdstuk de bevindingen van de inhoudsanalyse van de berichtgeving van de Paralympische Spelen centraal. De inhoudsanalyse heeft een diversiteit aan bevindingen opgeleverd, waarvan ik de meest dominante en opvallende bespreek. Ten behoeve van de structuur heb ik de bevindingen wederom ondergebracht in vier thema's: 1) Presteren en sportkwaliteiten, 2) Sceptis over de Paralympische Spelen als topsport, 3) de Olympische Spelen als norm, en 4) de Paralympische Spelen als spektakel. In het hierop volgende hoofdstuk, de Discussie, zullen deze bevindingen verder bediscussieerd worden in samenhang met de bevindingen die uit de receptiestudie (H.4) naar voren kwamen.

5.1 Nadruk op presteren en sportkwaliteiten van de Nederlandse atleten

Een dominante bevinding uit de inhoudsanalyse was dat de nadruk in de uitzendingen ligt op de prestaties van de Nederlandse Paralympische atleten en op individuele kwaliteiten die deze prestaties mogelijk maken. Zo wordt regelmatig een update gegeven van het medailleklassement en de plek van Nederland daarin. Veelvuldig wordt ook de 'track record' en ambitie van Nederlandse Paralympische atleten besproken voorafgaand aan en tijdens hun wedstrijden, en worden de technische, mentale en fysieke kwaliteiten genoemd en besproken die de atleten laten zien tijdens de wedstrijden.

"[...] En kijk eens het fanatisme bij Kelly van Zon. De bronzen medaille winnares van Peking. Ze heeft maar één doel en dat is Paralympisch goud winnen in de finale. De eerste game is binnen met 11-8 voor de regerend Europees en Wereldkampioen. Want ze verloor geen groot toernooi meer sinds die Paralympische spelen van 2008.[...]"

(uitzending 31 augustus, 23:00)

De nadruk op de prestaties, ambitie en track record zorgt ervoor dat de Paralympische atleten worden neergezet als topatleten en niet zozeer als atleten met een handicap. De handicap wordt soms wel genoemd in het wedstrijdverslag maar dat gebeurt meestal kort. Dat geldt ook voor de uitleg van het soms complexe classificatiesysteem waarin sporters ingedeeld worden tijdens de Paralympische Spelen.

Niet alleen in het commentaar maar ook in de bijbehorende beelden was er vooral aandacht voor de Paralympische atleten als top-atleten; meestal werden de sporters getoond *in actie*, waarbij de handicap vaak wel zichtbaar was maar niet centraal stond.

Alleen in achtergrondreportages tijdens de vroege avonduitzending was wat meer aandacht voor de handicap van de atleten. Ook werd in deze reportages bijvoorbeeld het materiaal waarmee de prestaties worden geleverd uitgelicht en besproken, zoals de prothesen van de hardlopers, de fietsbanden van de wheelers en bikers (bijvoorbeeld 30

augustus 19:00, 3 september 19:00). Het classificatiesysteem waarin sporters uitkomen, dat voor de gemiddelde kijker soms complex is en uitleg behoeft, werd in enkele achtergrondreportages eveneens toegelicht. Door dergelijke achtergrondinformatie kwam de handicap van de sporters automatisch meer centraal te staan, maar dan vooral in relatie tot de sportieve prestaties die geleverd moesten worden. Door de geringe uitzendtijd die de NOS tot haar beschikking had (minder dan een half uur per uitzending) was de lengte van deze achtergrondreportages overigens beperkt.

5.2 Sceptis over de Paralympische Spelen als topsport

Een paradox die naar voren komt uit de inhoudsanalyse is dat de nadruk op presteren van atleten, zoals geschetst in de vorige paragraaf, *niet* betekent dat de Paralympische Spelen zonder meer als volwaardig topsportevenement wordt neergezet. Zo wordt regelmatig over een Paralympische atleet gezegd dat hij/zij de betreffende sport nog maar enkele jaren beoefent en dat dat vragen oproept over de concurrentie en het niveau van de Paralympische Spelen.

"Marlou rent pas een jaar op blades. En ze heeft al twee wereldrecords in bezit. Zo snel aan de top komen dat roept vragen op over de internationale tegenstand"

"Johan Wildeboer schiet nog geen twee jaar en behoort nu al tot de internationale top]"

[NOS-interviewer in uitzending 29 aug, 19.00]

De vraag wordt hiermee impliciet opgeroepen of de Paralympische Spelen eigenlijk wel echt topsport betreft. Zoals presentator Van der Zandt zegt:

"Twee toppers. Twee kanshebbers. Maar ook twee sporters die in relatief korte tijd de top hebben behaald. Dat roept vragen op. Over hoe snel je in de Paralympische sport de top kan halen."

Deze sceptis over de Paralympische Spelen als topsport komt meer dan eens terug. Dat laat onderstaand uitgebreid fragment uit de uitzending van 27 augustus eveneens goed zien. Aan het woord zijn Elvira Stinissen (aanvoerder Nederlands zitvolleybalteam), Daniel Perez (nationaal kampioen boccia), Joep Pelzer (de coach van Daniel Perez), Marcel Goedhart (Andere Tijden Sport/NOS) en Herman van der Zandt (Presentator).

Presentator Herman van der Zandt: [richt zich tot de camera] Want je ontkomt er niet aan tijdens de Paralympische Spelen, altijd weer de vergelijking met de grote broer, de Olympische Spelen. Je moet ook wel heel slecht kijken wil je de verschillen tussen de twee niet zien. Altijd komt weer die vraag naar voren, is het

topsport waarnaar we kijken? Collega Marcel Goedhart, van Andere Tijden Sport ging met een frisse blik aan de slag om een antwoord te geven op die vraag. En dit zijn zijn bevindingen.

[Goedhart in voice over]: Mijn eerste afspraak is in Enschede, met Daniël Perez en zijn coach Joep Pelzer. Daniel is zwaar spastisch en nationaal kampioen boccia. Boccia? Ik had er nog nooit van gehoord. Maar boccia is sinds 1984 een serieuze, Paralympische sport.

[beelden van Daniël Perez en Marcel Goedhart die boccia spelen]

Coach Joep Pelzer: je moet proberen zo dicht mogelijk bij de witte bal te komen

Daniel Perez: ja, ja.

Marcel Goedhart: dus ik moet jou eigenlijk weggooien dan toch?

Daniel Perez: dat mag

Marcel Goedhart: dat mag?

[Marcel Goedhart in voice over]: Boccia speel je individueel of in teamverband. Ik heb nog geen idee of ik dit een sport vindt, of meer iets voor op de camping.

[beelden van de scheidsrechter die de puntentelling uitlegt]

[...]

[Marcel Goedhart in voice over]: 4 jaar geleden bij de Paralympische Spelen in Peking, had de NOS een duidelijk oordeel over boccia. Met de beelden van de zwaarste klasse, was dit de conclusie:

[Fragment van de uitzending van de NOS tijdens de Paralympische Spelen in Peking, 2008]

{Voice over NOS: is dit topsport? Wij vinden van niet. En wij hebben het dan ook niet uitgezonden.}

Daniel Perez: ik zat thuis voor de tv, en opeens hoorde ik 't. Ik was heel boos.

[Marcel Goedhart in voice over] met Daniël is verstandelijk niks aan de hand, het is alleen even wennen om hem te verstaan. Ik heb geen flauw benul, hoe moeilijk het is voor hem, om te mikken. Maar hij kan het me mooi uitleggen.

Daniel Perez: als je in ijskoud water gaat liggen

Marcel Goedhart: ja

Daniel Perez: een paar uur.. en je komt eruit en je moet gooien.

Marcel Goedhart: dat gaat niet lukken, dat is heel moeilijk. Dan ben je verstijfd..

Daniel Perez: dat heb ik ook

Marcel Goedhart: maar dat heb jij steeds eigenlijk? Oke...

[Voice over]: Daniël zelf vindt dat die aan topsport doet, geen twijfel over mogelijk. Hij heeft een A-status bij het NOC-NSF en traint als een prof.

Daniel Perez: per dag ongeveer 4 uur

Marcel Goedhart: zo, dus je traint ongeveer 20 uur per week.. dat je traint

Daniel Perez: ongeveer

Marcel Goedhart: oke

[Marcel Goedhart in voice over] Met de bondcoach zijn er regelmatig video analyses. Bij boccia komt veel tactiek om de hoek kijken.

Joep Pelzer: dit is een lijn, maar die is niet goed genoeg

Daniel Perez: nee

[Marcel Goedhart in voice over]: Hij doet aan krachttraining en heeft zelfs een *mental coach*. Daniël heeft een super seizoen gehad en kwam net te kort om de Spelen te halen. Ik ben onder de indruk geraak van Daniël's verhaal, maar of het sport is, of topsport..

Maar ja, wanneer is iets een sport? Bij sportvissen was in de jaren '70 van de vorige eeuw was er nog een serieus publiek langs de lijn. Eigenlijk lijkt boccia een beetje op curling vind ik. En dat is toch ook een hele serieuze Olympische sport voor valide mensen.

Hoewel de conclusie in bovenstaand fragment uiteindelijk lijkt te zijn dat boccia als topsport gezien kan worden, laat het fragment tegelijk de scepsis zien ten aanzien van het 'topsportgehalte' van Paralympische sporten zoals boccia. Het is maar zeer de vraag of deze scepsis ook bij de Olympische Spelen zo herhaaldelijk zou zijn opgeroepen en benadrukt. Immers, curling wordt in het fragment *wel* beschreven als "een hele serieuze Olympische sport voor valide mensen". Met andere woorden; doordat boccia lijkt op een Olympische sport (curling) kan ook boccia acceptabel worden als topsport; de norm wordt met andere woorden gevormd door de Olympische sport waartegen de Paralympische sport wordt afgezet. Ik kom hier later in dit hoofdstuk op terug.

De scepsis ten aanzien van de Paralympische Spelen als topsportevenement komt ook op andere, meer impliciete manieren terug. Zo stelt in de vroege avonduitzending van 31 augustus de interviewer van de NOS tegenover Johan Cruijff die de Paralympische Spelen bezoekt: " In Nederland zijn er toch nog veel mensen die denken 'het is sympathiek, maar het is geen topsport' ". Met deze stelling refereert de interviewer *ogenschijnlijk* aan een breed gedeeld sentiment onder Nederlanders dat de Paralympische Spelen geen topsport is. Echter, het blijft onduidelijk of deze stelling inderdaad een breed gedeelde opvatting onder Nederlanders weerspiegelt. In een latere uitzending (9 september, 18:10) toont een enquête van De Hond, besproken door presentator Van der Zandt, aan dat het overgrote deel van de Nederlanders (86%) de Paralympische Spelen *wel* topsport vindt. Daarmee verwordt deze vraag van de interviewer toch vooral tot een suggestieve vraag waarin *de assumptie* van de interviewer zelf verborgen zit dat de Paralympische Spelen wellicht geen topsport is.

De scepsis over het topsportgehalte van de Paralympische Spelen komt ook terug in vragen van presentator Van der Zandt aan Paralympische sporters Esther Vergeer en Ronald Hertog in de uitzending van 9 september. Van der Zandt vraagt daarin aan Vergeer of zogenaamd Paralympisch toerisme nog bestaat, en aan Hertog of hij "dingen heeft gezien die niet thuishoren op de Paralympische Spelen". De vraag wordt afgewisseld met beelden van een speerwerper uit Tonga die op zijn slippers gaat speerwerpen. Het bewuste fragment is een herhaling van wat al eerder was uitgezonden, namelijk op 3

september, en toont vooral aan dat sommige sporters meedoen als 'Paralympisch toerist'; zij nemen de Paralympische Spelen als topsportevenement niet al te serieus. Door dergelijke vragen te stellen, in combinatie met herhaling van het fragment van deze individuele speerwerper, construeren de mediamakers de Paralympische Spelen als een evenement dat misschien (nog) niet volledig beschouwd kan en mag worden als een topsport-evenement. De geïnterviewden Vergeer en Hertog zelf geven overigens als reactie op deze vraag dat de Paralympische Spelen wel degelijk topsport betreft, en dat Paralympisch toerisme wellicht bestaat, maar dat dat niet anders is dan Olympisch toerisme bij de Olympische Spelen (Esther Vergeer, uitzending 9 september).

Niet alleen uit dergelijk commentaar, maar ook uit – het is eerder gezegd - de relatief geringe uitzendtijd blijkt de status van de Paralympische Spelen als *second rate game* in vergelijking met de Olympische Spelen. Zo besteedt de NOS aan de Paralympische Spelen een uur per dag, en is alleen de finalewedstrijd van tennisser Esther Vergeer live getoond. Van de Olympische Spelen werd daarentegen per dag ongeveer 12 uur live coverage getoond, en daar bovenop werden elke dag nog enkele achtergrondprogramma's en talkshows gepresenteerd (www.nos.nl/os2012/volg-de-spielen). De relatief geringe zendtijd voor de Paralympische Spelen dwingt de NOS er toe om, wanneer een Nederlandse atleet een gouden medaille heeft behaald, in vrij hoog tempo de beelden van de wedstrijd, het interview en de huldiging af te werken. Dit gebeurt ook bij de hoogtepunten zoals de 200 meter finale van Marlou van Rhijn waar ze de gouden medaille haalde. De NOS kondigde deze race tevoren meermalen aan als een van de hoogtepunten van de Spelen. Desondanks werd de race *niet* live uitgezonden op televisie (wel via de livestreams). In de samenvatting tijdens het late avondprogramma volgden de race, het interview na afloop en de huldigingsceremonie elkaar in hoog tempo op. Het is dan ook niet zo verrassend dat respondenten in de interviews kritisch waren over de in hun ogen geringe hoeveelheid zendtijd en cynisch werd gesproken van het "Paralympisch halfuurtje" (zie hoofdstuk 4). Dit "proppen van beelden" zoals een respondent het verwoordde lijkt een meer algemeen kenmerk te zijn van de uitzendingen van de Paralympische Spelen. Zo werden de wedstrijden van de Nederlandse bronzen medaillewinnaars meestal wel getoond, maar soms slechts heel summier.

Rolstoelrugby

De Paralympische Spelen werd dus niet eenduidig neergezet als competitief topsportevenement. Desondanks zijn er enkele Paralympische sporten die – in de manier waarop ze gerepresenteerd worden op televisie - extra geloofwaardigheid verlenen aan de Paralympische Spelen als topsportevenement. Met name geldt dit voor mannenrolstoelrugby dat met haar nadruk op fysieke kracht en spektakel lijkt te appelleren aan een hegemoniaal discours over wat 'topsport' inhoudt. De NOS geeft hier dan ook relatief veel aandacht aan, ook al behoort Nederland niet tot de deelnemers. De plek die deze sport inneemt binnen de uitzendingen wordt onder andere duidelijk door de diverse vooruitblikken van presentator Van der Zandt:

"Ja dat is een lekkere sport trouwens, die laatste rolstoelrugby, maar daarover morgen meer."

(uitzending 3 september)

"En overmorgen begint eindelijk het rolstoelrugbytoernooi"

(uitzending 3 september)

"Het was vandaag dag zes, hè. En morgen begint het rolstoelrugby-toernooi. Daar heb ik heel erg naar uit gekeken."

(uitzending 4 september)

Behalve de vooraankondigingen is het ook de enige sport waar Van der Zandt ook zelf aan meedoet. Hij traint mee met het Belgische Paralympisch rolstoelrugbyteam, en ondervindt hoe het is om (als sporter zonder handicap) deel te nemen aan mannenrolstoelrugby. Van de training wordt een reportage uitgezonden, die vooral benadrukt dat het een harde, 'mannelijke' sport is waar de atleten soms nietsontziend op elkaar inrijden.

In het wedstrijdverslag ligt de nadruk, net als bij de andere Paralympische sporten, op de prestaties en de kwaliteiten van de sporters. Het fysieke en spectaculaire aspect wordt eveneens benadrukt, door aanrijdingen te tonen en rolstoelen die stuk gaan. Van der Zandt eindigt zijn commentaar na afloop van de wedstrijd met de woorden "dit zijn de ruige mannen van de Spelen".

5.3 Olympische Spelen als de norm

In het begin van de vorige paragraaf (5.2) heb ik kort gerefereerd aan de scepsis over boccia als topsport die in een van de uitzendingen naar voren komt. Pas in de vergelijking met curling werd boccia als het ware acceptabel als topsport. Het laat zien dat een Olympische sport (curling) geconstrueerd wordt als de norm waartegen een Paralympische sport (boccia) afgezet en beoordeeld wordt. En dit voorbeeld staat niet op zichzelf; Want hoewel de Paralympische atleten zelf meestal geassocieerd werden met hun prestaties en in de eerste plaats gerepresenteerd worden als topatleten –zoals eerder beschreven – , werden ze nu en dan wel degelijk als 'anders' en 'afwijkend' neergezet in de uitzendingen. Als dat gebeurde was over het algemeen 'validiteit' de norm en werd 'invaliditeit' of 'sporten met een handicap' benaderd als 'anders' en afwijkend.

Een voorbeeld hiervan betreft de uitzending van 29 augustus, waarin de interviewer eerst aan Marlou van Rhijn vraagt "of ze zich gehandicapt voelt" en erna aan handboogschietster Johan Wildeboer "dat het toch pijnlijk is dat hij in een rolstoel zit". Het antwoord van beide atleten is ontkennend. De vraag is of een interviewer die zelf een fysieke beperking heeft dezelfde vragen gesteld zou hebben. De vragen lijken in dit geval vooral te komen vanuit de lens van iemand zonder handicap voor wie het sporten met een handicap 'anders' is of

zelfs 'pijnlijk'. Datzelfde gebeurt als een NOS verslaggever tegen tafeltennisser Gerben Last zegt dat hij "helemaal niet het gevoel heeft naar gehandicapten te kijken" (uitzending 2 september). Hoewel positief bedoeld toont het ook de verwachting die blijkbaar leeft bij de verslaggever over gehandicaptensport als per definitie 'heel anders' dan niet-gehandicaptensport en als uitsluitend bedoeld voor sporters met een *zichtbare* handicap. Gerben Last heeft op het oog geen handicap; hij is geboren met twee klompvoeten en komt bijvoorbeeld ook uit in de reguliere Eredivisie tafeltennis. Dergelijke vragen maken duidelijk dat de interviewer (sporten met) een handicap benadert als afwijkend en anders, zelfs op een evenement als de Paralympische Spelen waar het hebben van een handicap in feite de norm is.

Het frame waarin 'sporten zonder handicap' de norm is waartegen de Paralympische Spelen afgezet en beoordeeld wordt komt ook op andere, impliciete manieren terug in de uitzendingen. Dit gebeurt bijvoorbeeld in het vraaggesprek tussen presentator Van der Zandt en aanvoerder van het vrouwenzitvolleybalteam Elvira Stinissen in de uitzending van 27 augustus. Nadat oude beelden zijn getoond van het uitbundig vieren van een punt door de Nederlandse zitvolleybalvrouwen tijdens de bronzen medaillewedstrijd in Peking in 2008, vraagt presentator Van der Zandt aan Stinissen waarom dat vieren zo fel moet, en of de reden misschien is dat ze extra willen opvallen in vergelijking met de Olympische Spelen. De Olympische Spelen en het sporten zonder handicap wordt hier wederom impliciet als norm genomen waartegen de Paralympische Spelen zou moeten opboksen door 'extra op te vallen'.

5.4 Paralympische Spelen als spektakel: Centrale figuren en dramatisering van het evenement

Kenmerkend aan de hedendaagse sport op televisie is volgens mediawetenschappers als De Leeuw (2003) en Hermes (2005) het zoeken naar centrale figuren en verhalen, en dramatiseren van gebeurtenissen. Dat gebeurde ook in de uitzendingen van de Paralympische Spelen. Waar de prestaties van de Nederlandse atleten centraal stonden, werden enkele Nederlandse atleten in het bijzonder uitgelicht, zij waren als het ware de uithangborden van de Paralympische Spelen. In de eerste plaats was dat Esther Vergeer die in de eerste uitzendingen (27-29 augustus) uitgebreid naar voren kwam in reportages. Als bekend Paralympisch sporter introduceerde zij het evenement als het ware bij een zo groot mogelijk kijkerspubliek. Ook in het vervolg van de Spelen was Vergeer nog vrij veel in beeld wegens haar twee gouden medailles, en het was ook haar finalewedstrijd die als enige 'live' werd uitgezonden. Meer nog dan Vergeer was het echter misschien wel sprinter Marlou van Rhijn, vaak de 'Blade Babe' genoemd, die gelanceerd werd als het 'uithangbord' van de Paralympische Spelen voor Nederland. Dat blijkt ook uit het volgende commentaar van presentator Van der Zandt in gesprek met Lucille Werner:

"Verder, de 100 meter finale, van onze eigen blade babe Marlou van Rhijn. Zij heeft zich als snelste geplaatst en dat belooft wat. Lucille, wat, eeh, ja ze is

een *echt uithangbord* geworden he voor de Nederlandse ploeg.”

(uitzending 2 september)

Naast het uitlichten van enkele Nederlandse atleten was er ook aandacht voor enkele buitenlandse topatleten die gedurende de Paralympische Spelen als *celebrities* werden neergezet, met name de Zuid-Afrikaanse hardloper Pistorius en de Britse zwemster Simmonds. Pistorius werd meermalen beschreven als DE grote ster van de Paralympische Spelen: “Hij is het uithangbord natuurlijk voor de Paralympics. Een grote ster” (2 september, 23.25). Naast Pistorius was er de Britse zwemster Ellie Simmonds; zij wordt beschreven door de commentator van de NOS als “een held, een superster, die als boegbeeld door Adidas wordt ingezet” (uitzending 9 september). Interessant is dat van der Zandt diverse malen refereert aan Simmonds als “de poster girl of the Games” wegens haar aanwezigheid op billboards en posters in Londen (bv. in de uitzending van 3 september, 23.10; 1 september, 00.00). Daar waar je bij de term ‘poster girl’ wellicht een sporter zou verwachten die voldoet aan de ideaaltypische gendernormen over hoe een vrouwenlichaam er zou moeten uitzien, is dat bij Simmonds anders; zij voldoet gezien haar postuur en handicap niet aan het hegemoniale gender discours over hoe een vrouwenlichaam er uit behoort te zien. Hier wordt duidelijk dat de Paralympische Spelen door de diversiteit aan lichamen die het toont heersende discoursen over gender en het ideale sportlichaam kan uitdagen. Tegelijk moet dit genuanceerd worden; zo lijkt het er op dat de Nederlandse Marlou van Rhijn *juist* als uithangbord wordt gepresenteerd in de media omdat zij voldoet aan de heersende gendernormen over vrouwelijkheid; Zo wordt bijvoorbeeld gezegd door presentator Van der Zandt dat van Rhijn ‘er als een fotomodel uitziet’ (uitzending 29 aug):

“De blade babe wordt ze genoemd. Dat krijg je als je er als een soort fotomodel uitziet”
(uitzending 29 augustus)

Behalve het zoeken naar centrale figuren zoals Pistorius, Simmonds en (voor Nederland) Van Rhijn en Vergeer, vond er ook een zekere *dramatisering* plaats van het evenement als geheel door de grootsheid ervan te benadrukken. Dat gebeurde onder andere door de grote hoeveelheid atleten en vrijwilligers te noemen:

“42.000 atleten [...] en ze hebben coaches, begeleiders”

(29 augustus);

“Later vanavond wordt de vlam hier binnengedragen. In het Olympisch stadion.

[...] Honderd atleten, tachtigduizend toeschouwers, 3000 vrijwilligers en één Queen zullen daarbij aanwezig zijn”

(29 augustus).

Maar meer nog vond dramatisering van het evenement plaats door het neer te zetten als een spektakel, een sfeervol event dat door erg veel mensen werd bezocht en dat je

eigenlijk niet zou mogen missen. Zo werd in bijna elke uitzending gerefereerd aan de volgepakte stadions en aan de goede atmosfeer:

“Dag 2 van de Paralympische Spelen. Wat was dat fijn he, die stadions gisteren helemaal vol. Maar dit hadden we nog niet gezien, het atletiek stadion met 81.000 mensen. Schoon aan de haak. De Nederlandse zitvolleybalsters spelen vanavond hun eerste duel tegen Japan en vanochtend kregen zij alvast een koninklijke boost.”

(31 augustus 19:00)

In deze quote spreekt de presentator bovendien van een “koninklijke boost”. Daarmee doelt hij op Prinses Margriet die aanwezig is om de vrouwenbasketballers aan te moedigen. De aanwezigheid van celebrities bij de wedstrijden was een terugkerend element dat benoemd werd in de uitzendingen; de Engelse president David Cameron, de Londense burgemeester Boris Johnson, leden van het Nederlandse en Engelse koninklijke huis, sporticonen als Johan Cruijff; ze kwamen allemaal langs en werden getoond, besproken en/of geïnterviewd door de NOS. Het versterkte de representatie van het evenement als iets bijzonders en als een *trendy*, *'hot' event*, als iets waar je eigenlijk bij moet zijn geweest. Dit beeld past ook in een bredere framing van de Paralympische Spelen als een evenement dat sterk in ontwikkeling is, professionaliseert, en steeds meer media-aandacht genereert.

Hoofdstuk 6: Samenvatting en discussie van de bevindingen

“[...] Als je normaal en gezond bent, dan wordt je dus heel lang en live uitgezonden. En bij, ja bij ons, wordt het gewoon maar ingekort. En dat vind ik een beetje belachelijk.”

(Nederlandse mannelijke respondent van 19 jaar, ex-rolstoelhockeyer, geïnterviewd voor onderhavige studie; R9)

Bovenstaand citaat reflecteert een van de voornaamste bevindingen van deze studie. In dit hoofdstuk zal ik daar verder op ingaan. Ook zal ik overlap en verschillen tussen de resultaten uit de interviews en uit de inhoudsanalyse bediscussiëren, en zal ik de resultaten in een breder wetenschappelijk en maatschappelijk kader plaatsen.

6.1 Mate van berichtgeving aan de Paralympische Spelen

Het citaat waarmee dit hoofdstuk begon laat treffend de wens van veel respondenten in de studie zien; zij willen dat de media - en de NOS - meer aandacht geven aan de Paralympische Spelen. Er wordt geringschattend gesproken, zoals in eerdere hoofdstukken al gezegd, over “het Paralympisch halfuurtje”. Impliciet wordt hier een vergelijking gemaakt met de grote hoeveelheid zendtijd die aan de Olympische Spelen wordt besteed; in de ogen van de respondenten betekent de relatief geringe media-aandacht voor de Paralympische Spelen dat de NOS het evenement niet ziet als *topsport*evenement. Dit idee wordt nog versterkt doordat de uitzendingen van de Paralympische Spelen niet worden verzorgd door de sportafdeling van de NOS, maar de afdeling Evenementen. Deze opinies van geïnterviewden worden ten dele bevestigd in de inhoudsanalyse. De inhoudsanalyse laat eveneens zien dat de NOS de Paralympische Spelen niet altijd als topsportevenement neerzet. Zoals uitgelegd in paragraaf 5.2 komt dit tot uiting op diverse manieren; in impliciete assumpties over de Paralympische Spelen als tweederangs evenement die verborgen zitten in interviewvragen, in het benadrukken van het (gepercipieerde) gebrek aan wereldwijde concurrentie bij de Paralympische Spelen, en in de relatief geringe zendtijd. Geïnterviewden bekritisieren ook in het algemeen de zeer geringe aandacht aan gehandicaptensport in de Nederlandse media. Na afloop van de Paralympische Spelen ebt de media-aandacht voor gehandicaptensport in hun ogen helemaal weg.

Lange termijn effect?

De inhoudsanalyse laat tevens zien dat de NOS de Paralympische Spelen regelmatig representeert als een populair, ‘trendy’ evenement (zie paragraaf 5.4). Dit zal enerzijds kijkers aanspreken en aantrekken, maar tegelijk bestaat het gevaar dat het evenement hierdoor wordt geconstrueerd als eenmalig ‘hot’ event waar geen follow up aan hoeft te worden gegeven door de media in de tussenliggende jaren. Ook buitenlands onderzoek laat zien dat gehandicaptensport-evenementen in de media veelal worden geconstrueerd als “*features, not sports*” (Shapiro, in Hardin & Hardin, 2004, pp. 402). In breder maatschappelijk verband is follow-up en blijvende media-aandacht echter wel erg belangrijk. Eerder onderzoek laat zien dat het voor grotere acceptatie van mensen met een

handicap in de maatschappij essentieel is om hen niet eenmalig naar voren te brengen in televisieprogramma's, maar meermalen en dan met name in een genre dat van zichzelf genoeg aantrekkingskracht heeft (Müller et al. 2009). Sport is zo'n genre met aantrekkingskracht. De Paralympische Spelen waar gedurende twee weken dagelijks verslag van wordt gedaan kan daarom als aanjager dienen voor grotere en regelmatigere zichtbaarheid van gehandicaptensport op televisie, zeker gezien het groeiende aantal kijkers (een verdubbeling ten opzicht van 2008, met gemiddeld 650.000 kijkers naar de vroege avonduitzending (ad.nl; Knoppers, 2011). Eerdere studie in Engeland naar de effecten van de Paralympische Spelen laat bovendien zien dat mensen met een handicap tijdens en kort na het evenement een positieve verandering ervaren in de manier waarop ze benaderd werden in het alledaagse leven en in maatschappelijke beeldvorming (Jackson et al., 2012). Tegelijk laten Hilvoorde et al. (2010) zien dat effecten van grote sportevenementen op veranderingen in beeldvorming – in hun studie ging het over nationale trots - tijdelijk zijn. Om maatschappelijke beeldvorming te veranderen is blijvende en terugkerende aandacht daarom essentieel. Gezien de grote bereikbaarheid van televisie, en de groeiende kijkcijfers van de Paralympische Spelen bij de NOS, lijkt de rol van televisie hierin niet te onderschatten. Grotere en structurelere aandacht vanuit dit medium is onontbeerlijk om te komen tot grotere acceptatie en normalisering van mensen met een handicap in de maatschappij. Resultaten uit de onderhavige studie laten tevens zien dat *de lokale media* en nieuwe digitale mogelijkheden als *livestreams* en *en social media* kansen bieden. Lokale media zijn laagdrempelig en geven volgens respondenten meer dan de landelijke media aandacht aan gehandicaptensport. Social media kunnen worden ingezet door de atleten *zelf* om hun prestaties en daarmee gehandicaptensport zichtbaarder te maken, ook in de jaren voor en na de Paralympische Spelen.

6.2 Manier van berichtgeving aan de atleten

Tegelijk is niet alleen de mate van zichtbaarheid van gehandicaptensport van belang, maar ook *de manier van berichtgeving*. Berichtgeving kan immers niet alleen inclusief, maar ook uitsluitend werken. Dit gebeurt bijvoorbeeld door onbewust normen te construeren ten aanzien van het 'normale' sportlichaam die niet overeenkomen met het sportlichaam van sporters met een beperking (Knoppers, 2011). Overigens hoeft dit niet een bewust proces te zijn, sportcommentatoren/journalisten kunnen de marginalisering en stereotypering van sporters met een handicap reproduceren zonder dat ze er zelf erg in hebben.

Uit de resultaten van de inhoudsanalyse komt naar voren dat ook in de Paralympische uitzendingen soms normen worden geconstrueerd ten aanzien van het 'normale' sportlichaam waarbij Paralympische sporters als 'anders' en 'afwijkend' worden neergezet. Dit proces van 'Othering' van Paralympische atleten vindt sterker plaats bij bepaalde Paralympische sporten dan bij andere; zowel de NOS als de geïnterviewde blijken nu en dan een hiërarchie te construeren waarbij bepaalde Paralympische sporten en atleten worden gerepresenteerd als 'topsport' en andere niet. Een voorbeeld hiervan is de sport boccia. Zowel in de interviews als de uitzending wordt twijfel uitgesproken over de

'topsportstatus' ervan. Andere sporten, met name rolstoelrugby, lijken juist wel te beantwoorden aan een hegemoniaal discours over (top)sport als agressief, risicovol, (zichtbaar) competitief, spectaculair en fysiek. Dit is niet verrassend; ook buitenlands onderzoek laat zien dat de sporten met het meeste aanzien en populariteit een nadruk leggen op kracht en fysiek (Sage, in Hardin & Hardin, 2004); Van de Paralympische sporten heeft rolstoelrugby deze aspecten in sterke mate. Deze sport krijgt relatief veel aandacht ook al doen Nederlanders niet mee, en het uitzenden ervan lijkt de geloofwaardigheid van de Paralympische Spelen als topsportevenement met hoog entertainmentgehalte te vergroten.

Nadruk op presteren

Resultaten uit de inhoudsanalyse laten eveneens zien dat de Paralympische sporters vooral en in de eerste plaats worden geassocieerd met hun prestaties en getoond werden als atleten *in actie*. Door deze nadruk op presteren en sportieve kwaliteiten van de atleten wordt de handicap als eigenschap van de atleet als het ware naar de achtergrond gedrongen. Dit kan als een positief kenmerk van de berichtgeving worden aangemerkt, zeker gezien de opmerkingen van de geïnterviewden in dit onderzoek die zeiden dat ze een nadruk op prestaties belangrijk en wenselijk vonden (hoofdstuk 4). De Paralympische atleten worden door deze associatie met prestaties en individuele kwaliteiten niet zozeer neergezet als 'anders' en inferieur ten opzichte van Olympische atleten wegens hun handicap, maar juist als top-atleten met bijzondere vaardigheden. Dit kan tevens inspirerend en motiverend werken voor televisiekijkers met een handicap die hierdoor zien wat er mogelijk is.

Tegelijk kent deze nadruk op presteren een keerzijde. Met name laat het weinig ruimte voor een bredere aandacht voor het leven en sporten met een handicap. We zagen in de interviews dat sommige respondenten aangeven dat ze vinden dat de handicap van Paralympische sporters te weinig aandacht krijgt en te weinig geïntegreerd is in de uitzendingen (zie hoofdstuk 4). De handicap is wel zichtbaar, maar is als het ware een bijzaak. Sommige geïnterviewden twijfelen hierdoor of de uitzendingen van de Paralympische Spelen enig effect zullen hebben op maatschappelijke bewustwording over wat het leven met een handicap inhoudt en welke maatschappelijke obstakels het hebben van een handicap met zich meebrengt. Om dergelijke bewustwording wèl te creëren en/of verhogen is waarschijnlijk meer achtergrondinformatie nodig over het alledaagse leven en/of alledaagse sportbeoefening van mensen met een handicap. Sportprogramma's kunnen hierin een rol spelen, bijvoorbeeld door meer aandacht te geven aan *recreatieve* sportbeoefening door mensen met een handicap en de obstakels die daarbij een rol spelen. Daarnaast kunnen ook andere programma's hierin een rol spelen door aandacht te geven aan *brede maatschappelijke ongelijkheden* en discourses waar mensen met een handicap mee te maken hebben in het dagelijks leven. Müller et al. (2009) onderstrepen in dit verband het belang om in TV-programma's de alledaagse omstandigheden waarmee mensen met een handicap om moeten gaan *realistisch* en *niet vereenvoudigd* weer te

geven. Bovendien adviseren zij om iemand met een handicap in de volle breedte en diepte van zijn/haar persoonlijkheid te introduceren, en niet alleen bijvoorbeeld de exceptionele (sportieve) kwaliteiten te belichten. Het zou daarom meerwaarde hebben voor sportprogramma's om, naast de aandacht voor presteren, Paralympische atleten in volle(re) breedte van hun persoonlijkheid in beeld te brengen. Het zou voor een kijkerspubliek beter duidelijk maken wat het leven met een fysieke beperking nu eigenlijk betekent, en wat het hebben van een fysieke beperking betekent voor de identiteit als 'atleet' van Paralympische sporters. Om een dergelijk pluriformer frame te bewerkstelligen is waarschijnlijk wel een grotere hoeveelheid zendtijd nodig. Alleen dan kan dieper op de persoonlijkheid van atleten, en de betekenis van de fysieke beperking op zijn/haar (sport)identiteit, worden ingegaan.

Wat de inhoudsanalyse tot slot laat zien, wat de manier van berichtgeving betreft, is dat een supercripframe zelden naar voren komt in de uitzendingen; zoals in de inleiding aangegeven refereert de term *supercrips* aan helden die hun handicap hebben overwonnen en buitengewone prestaties leveren (Hardin & Hardin, 2004). Buitenlands onderzoek laat zien dat de sportmedia Paralympische atleten regelmatig neerzetten als supercrips; En hoewel het frame van supercrips mogelijk motiverend en inspirerend kan werken voor sporters met een beperking, kunnen zij ook gevoelens van frustratie oproepen omdat het onrealistische verwachtingen schept ten aanzien van de eigen sportbeoefening en het eigen leven in het algemeen. Bovendien worden Paralympische atleten binnen een supercrip-frame nog steeds gezien als 'anders' dan de Olympische atleten en dus afwijkend van wat we verstaan onder de 'normale' topsporter. De respondenten in het huidige onderzoek beoordelen een supercrip-frame dan ook over het algemeen als niet wenselijk en waarderen het dat de NOS het frame niet gebruikt³.

6.3 Contradicties

Het is volgens Hall (1995) eigen aan discoursen dat ze contradicties bevatten. Dit komt ook naar voren in de discoursen van de geïnterviewden in deze studie en in de berichtgeving van de NOS. De contradicties laten zien dat de publieksinterpretaties en ook de *coverage* niet altijd een eenduidige boodschap bevatten maar ambigu en paradoxaal kunnen zijn. De contradicties komen tot uiting op verschillende manieren; Zo benadrukken de respondenten enerzijds dat de NOS te weinig uitzendt van de Paralympische Spelen, maar anderzijds zeggen ze dat het aantal uren zendtijd sterk verbeterd is ten opzichte van vier jaar geleden in Peking. Met andere woorden, het hangt sterk af van het referentiekader dat gebruikt wordt hoe de hoeveelheid zendtijd beoordeeld wordt; Als het referentiekader bestaat uit eerdere edities van de Paralympische Spelen wordt het aantal uren zendtijd in 2012 positief beoordeeld. Als daarentegen de Olympische

³ Dat een supercrip-frame in de bevindingen voor Nederland in mindere mate voorkomt dan in die van de VS en Groot-Brittannië kan onder andere gelegen zijn in een discours van gelijkheid en consensus dat sterker lijkt in Nederland dan in Groot-Brittannië en de VS waar meer nadruk ligt op excellentie; Representatie van sportsterren, ook Paralympische sportsterren, gebeurt daardoor in Nederland wellicht met meer distantie.

Spelen als referentiekader wordt genomen –wat vaak gebeurde- wordt het aantal uren zendtijd als veel te gering ervaren.

Een andere tegenstrijdigheid die naar voren komt uit de interviews betreft *de kwaliteit van het commentaar*, in het bijzonder van presentator Van der Zandt die zowel het vroege als late avondprogramma grotendeels droeg. Daar waar respondenten enerzijds aangeven dat Van der Zandt het goed heeft gedaan in zijn rol van talkshow-host en wegens zijn niet-paternalistisch commentaar, is er ook de kritiek dat hij te weinig expertise heeft op het gebied van gehandicaptensport. De respondenten geven zelf een suggestie om dit te verbeteren; maak meer gebruik van (co-) commentatoren met een fysieke beperking die ervaring hebben met gehandicaptensport en bovendien de expertise in huis hebben om over de betreffende Paralympische sport te praten. Het Britse Channel 4 dat in Groot-Brittannië de *coverage* van de Paralympische Spelen verzorgde is in dit verband een goed voorbeeld; zij hebben presentatoren geselecteerd die zelf een fysieke beperking hebben. De NOS heeft dit voorbeeld deels gevolgd, bijvoorbeeld door studiegasten uit te nodigen met een fysieke beperking, maar grotere betrokkenheid van mensen met een handicap is waarschijnlijk nog wel mogelijk. Het betrekken van mensen met een handicap bij de productie van de programma's rondom de Paralympische Spelen is belangrijk omdat mediamakers zonder fysieke beperking onbewust de neiging kunnen hebben om 'validiteit' en validensport als referentiepunt en norm te nemen waartegen de Paralympische Spelen worden afgezet als 'anders' en inferieur. Eerder onderzoek geeft dan ook als aanbeveling te zorgen voor input van mensen met een beperking bij het creëren en uitvoeren van televisieprogramma's waarin mensen met een beperking een belangrijke rol spelen (Sandberg, 2010). Om deze aanbeveling toe te passen op de TV-productie van de Paralympische Spelen door de NOS is dan wel eerst meer inzicht gewenst in de huidige betrokkenheid daarin van mensen met een handicap.

Representatie van de atleten versus Representatie van het evenement

Een laatste tegenstrijdigheid die als een rode draad door de bevindingen heen loopt betreft de berichtgeving vanuit de NOS over de Paralympische Spelen *als evenement* enerzijds en over de Paralympische *atleten* anderzijds. Daar waar de Paralympische atleten over het algemeen als top-atleten worden gerepresenteerd, wordt de Paralympische Spelen als evenement soms impliciet als tweederangs sportevenement geconstrueerd (zie paragraaf 4.3 voor voorbeelden). In deze rapportage is getracht deze impliciete assumpties over de Paralympische Spelen als tweederangs evenement, bijvoorbeeld in interviewvragen en commentaar, boven tafel te brengen en expliciet te maken. Met het oog op toekomstige berichtgeving is inzicht in impliciete en veelal onbewuste assumpties die leven bij media-professionals zonder fysieke beperking belangrijk omdat het voor hen lastig kan zijn de eigen 'valide lens' te zien van waaruit hun betekenisgeving vorm krijgt.

Televisiecommentatoren, presentatoren en programmamakers zijn geen geïsoleerde individuen, maar opereren in een bredere maatschappelijke context en nemen dus ook maatschappelijke hegemoniale discoursen over sporters met een handicap en over de

Paralympische Spelen mee in hun werkwijze en commentaar. Zij 'spreken als het ware' door bredere maatschappelijke discoursen (Bruce, 2004). Het kan met andere woorden zo zijn dat commentatoren zelf het idee hebben dat hun commentaar geen vooroordelen of stereotypen bevat terwijl tegelijk diepgewortelde maatschappelijke ideeën over mensen/sporters met een handicap of de Paralympische Spelen als 'anders' en 'afwijkend' in hun commentaar verwerkt zitten. Eerder onderzoek heeft dit aangetoond ten aanzien van etnische en gender stereotypen in sportcommentaar (Bruce, 2004). Meerwaarde van onderzoek vanuit een kritisch cultural studies perspectief is om deze impliciete en expliciete assumpties zichtbaar te maken en op grond daarvan groter bewustzijn te creëren van de eigen berichtgeving bij media-professionals en/of media-omroepen. Dit is precies wat de onderhavige studie heeft beoogd te doen. Aanvullend daarop is het belangrijk bevindingen te delen met de professionals zelf, zowel de huidige als toekomstige professionals in het veld van media en sport, zodat ook daadwerkelijk implementatie van bevindingen plaatsvindt in de praktijk. Aan dat implementatietraject is daarom serieuze aandacht besteed in dit onderzoek, daarop zal ik in het tweede deel van deze rapportage ingaan (hoofdstuk 7 en 8).

Deel 2: Implementatie

Hoofdstuk 7. Implementatie in onderwijs

In de hoofdstukken vier tot en met zes zijn de voornaamste onderzoeksbevindingen van deze studie gepresenteerd en bediscussieerd. Implementatie van deze onderzoeksbevindingen heeft plaatsgevonden in het onderwijs, en middels een expertmeeting met professionals uit het veld. De ervaringen uit beide implementatietrajecten zal ik in de volgende twee hoofdstukken bespreken, te beginnen met het onderwijs.

7.1 Colleges en werkstukken

Implementatie van onderzoeksbevindingen vond plaats door een discussie op gang te brengen naar aanleiding van de studie met studenten die een sport- of media-opleiding volgen. Zij zijn immers de toekomstige mediamakers, sportmedia-professionals en sportmedia-onderzoekers. In totaal zijn twaalf interactieve (gast)colleges georganiseerd op het gebied van sport en/of media. Tien daarvan hebben daadwerkelijk plaatsgevonden, twee zijn door de betreffende opleiding op het laatste moment uitgesteld wegens onverwacht gebrek aan ruimte ervoor in het curriculum. Het gaat om een diversiteit aan opleidingen en studenten;

- reguliere 4^e jaars HBO studenten van de Sport Management opleiding aan de Hogeschool van Amsterdam,
- MBO-zij instromers van de International Sport Management & Business faculty van de Hogeschool van Amsterdam,
- Laatstejaars universitaire MA studenten van het departement Media en Cultuur Wetenschappen van de Universiteit Utrecht,
- 3^e jaars BA studenten van het departement Utrechtse School voor Bestuurs en Organisationswetenschappen (USBO) van de Universiteit Utrecht,
- 1^e jaars BA studenten van het departement Media en Communication van de Erasmus Universiteit Rotterdam

Daarnaast hebben twintig 3e jaars BA-studenten onder coördinatie van de hoofdonderzoeker en Prof. Dr. Annelies Knoppers in groepjes *zelf* onderzoek verricht naar de Paralympische Spelen op televisie. Dit gebeurde in het kader van de cursus Sociale Organisatie van Sport aan de USBO, Universiteit Utrecht. In een groepsopdracht hebben deze studenten de berichtgeving van de NOS bij een beperkt aantal uitzendingen van de Paralympische Spelen geanalyseerd. Bovendien hebben zij een interview afgenomen met een of meerdere mensen met een fysieke beperking over de Paralympische Spelen op TV⁴. Over hun bevindingen hebben de studenten vervolgens gerapporteerd in zes groepsworkstukken. De groepsopdrachten hadden onder andere als doel om kritisch bewustzijn te creëren bij de studenten over de beeldvorming in de Nederlandse sport en media rondom de Paralympische Spelen. Dit had naar ons idee meerwaarde omdat deze

⁴ De data uit de interviews zijn ook gebruikt voor de onderhavige studie, aangevuld met interviews die de hoofdonderzoeker zelf heeft verricht.

beeldvorming tot nog toe weinig of geen aandacht krijgt in de opleidingen.

De ervaringen met de gastcolleges en de groepsopdrachten bevestigden onze veronderstelling dat studenten 1)vooraf nog vrij onbekend waren met de Paralympische Spelen als evenement en gehandicaptensport in het algemeen, 2)bewuster werden van gehandicaptensport en de Paralympische Spelen door met het onderwerp in aanraking te komen middels interactieve gastcolleges en/of het doen van eigen onderzoek, en 3) met meer plezier gingen kijken naar gehandicaptensport op televisie, in het bijzonder de Paralympische Spelen op televisie.

De grotere bewustwording over de Paralympische Spelen door het groepswerk blijkt bijvoorbeeld uit onderstaand citaat uit een van de werkstukken:

“We hebben een interessant rapport geschreven over welke betekenis Nederlandse sportcommentatoren geven aan de sporters met een handicap tijdens de Paralympische Spelen waar we erg trots op zijn. [...] Dit onderzoek heeft onze blik op de Paralympische Spelen en vooral op de media rondom de Paralympische Spelen veranderd. Door de gelezen literatuur zijn we veel meer gaan letten op de betekenis van het commentaar tijdens uitzendingen. Daarnaast hebben we door de bril van sporters met een beperking mogen kijken. Daarvan hebben we veel geleerd omdat dit toch de groep mensen is waarover de sportcommentatoren praten tijdens een uitzending.”
(Asdonck et al., 2012, pp. 32)

In een van de colleges aan het eind van deze cursus Sociale Organisatie van Sport is aan de studenten gevraagd hoe ze de aandacht voor de Paralympische Spelen als onderwerp van onderzoek in de cursus hebben ervaren. Studenten – allen zonder fysieke beperking – gaven aan dat de Paralympische Spelen en gehandicaptensport voor aanvang van de cursus vooral een ‘ver van hun bed show’ was, maar dat de cursus daar verandering in heeft gebracht; Ze zijn zich bewuster geworden van het bestaan van gehandicaptensport in het algemeen en de Paralympische Spelen in het bijzonder, en zijn met meer plezier maar ook kritischer naar de uitzendingen gaan kijken dan ze zelf tevoren gedacht hadden.

‘Superhuman’ commercials

De colleges leverden ook geëngageerde interactie op tussen studenten onderling. Op de Erasmus Universiteit en de Hogeschool van Amsterdam bijvoorbeeld is er voor gekozen om de studenten twee TV-commercials te laten zien die Channel 4 in Engeland heeft gebruikt om de Paralympische Spelen te promoten. De commercials zijn in Groot-Brittannië goed ontvangen bij het grote publiek. Het betreft de zogenaamde ‘meet the superhumans’ commercials waarin onder opzweepende muziek⁵ de Engelse Paralympische atleten getoond werden aan het publiek (zie: http://www.youtube.com/watch?v=kKTamH__xuQ;

⁵ Fragmenten uit het nummer ‘Harder than you think’ van Public Enemy.

<http://www.youtube.com/watch?v=S48VDQGzCGk>).

Als bijschrift bij de bewegende beelden zijn de volgende teksten te zien: 'meet the superhumans', 'forget all you knew about human strength', 'it's time to battle' en, met een knipoog naar de Olympische Spelen, 'Thanks for the warm up'. De geprefereerde lezing ('preferred reading') van de commercials lijkt hierbij te zijn dat de Paralympische Spelen serieuze topsport is waarbij de atleten bovenmenselijke ('superhuman') prestaties leveren. Aan de studenten in de gastcolleges is gevraagd te reflecteren op deze commercials. Daarnaast kregen sommige groepen studenten aanvullend de opdracht om zelf na te denken over het effect van deze commercials op 1) attractiviteit van de Paralympische Spelen bij een groot publiek en 2) sociale inclusie van mensen met een handicap in de maatschappij. Dit was voor de studenten een goede oefening in het kritisch leren kijken naar media-representaties en het zelf nadenken over sociale inclusie in relatie tot gehandicaptensport. Bovendien leverde het enkele relevante inzichten op over de receptie van de Paralympische Spelen en gehandicaptensport bij jongeren *zonder* fysieke beperking. Zo bleken meningen van de studenten over de commercials sterk uiteen te lopen. Veelal beoordeelden de studenten de commercials door te refereren aan mensen met een fysieke beperking die ze zelf kenden; zo gaven een aantal studenten aan dat het begrip 'superhumans' niet gewaardeerd zou worden door hun vrienden met een handicap; hoewel goedbedoeld representeert het sporters met een handicap nog steeds als 'anders' en afwijkend van de norm, een norm die wordt gevormd door Olympische atleten. Het begrip 'superhumans' heeft in dit verband sterke overeenkomsten met het eerder besproken begrip 'supercrips' (hoofdstuk 1; 6). Andere studenten gebruikten daarentegen vaker een *preferred reading* en gaven aan dat de commercials met de opzweepende muziek, alsmede de constructie van de atleten als 'superhumans', juist motiverend werkt voor mensen met een handicap en voor 'empowerment' zorgt. Ook werd gezegd dat zulke superhuman-commercials eigenlijk uitsluitend aansprekend zijn voor mensen *zonder* fysieke beperking omdat zij het evenement neerzetten als spektakel en als 'entertaining' om naar te kijken. De commercials maken de Paralympische Spelen met andere woorden attractief voor het grote publiek, maar niet per se voor mensen met een handicap die neergezet worden als 'anders'. Deze uitspraken komen deels overeen met de uitspraken van mensen met een beperking die geïnterviewd zijn in deze studie; zij bleken het bijvoorbeeld te waarderen dat de NOS zelden een supercrip/superhuman frame gebruikte in haar berichtgeving omdat zij een supercrip frame vaak paternalistisch en niet-realistisch vonden.

De discussie over de 'superhumans' commercials mondde bij een aantal groepen studenten uit in verdere gesprekken over het al dan niet in beeld brengen van mensen met een zwaardere handicap. Centraal daarbij kwam de vraag te staan of de media juist wel of niet zwaardere fysieke handicaps in beeld moeten brengen. In de analyse van de interviews zagen we eerder al dat de NOS volgens een respondent in haar berichtgeving een steeds grotere diversiteit aan lichamen en handicaps laat zien (hoofdstuk 4). In de groepsdiscussies gaven sommige studenten aan "geschokt" te zijn als ze sporters met

een zware handicap op TV zagen. Zij hadden dan de neiging de TV uit te zetten. Dergelijke reacties komen overeen met onderzoeksbevindingen van Fitzgerald (2012) die Engelse jongeren zonder handicap naar aanleiding van de Paralympische Spelen heeft bevraagd naar hun ideeën over atleten met een handicap. Een dominante bevinding uit dat onderzoek was dat jongeren zonder handicap sporters met een fysieke beperking 'anders' en 'eng' vonden en ook liefst de TV uitschakelden als ze daarmee werden geconfronteerd. Andere studenten in de groepsdiscussie gaven aan dat ze zich moeilijk konden identificeren met Paralympische atleten omdat die in hun ogen een heel ander leven hebben, en een ander levenspad hebben afgelegd, dan zijzelf. Tot slot was er een student die veeleer een oppositional reading gebruikte, soms op felle toon, door aan te geven dat zij zich *geenszins* geshockeerd voelde bij het zien van mensen of sporters met een handicap op televisie. Ze vroeg zich af wat de relevantie er van was om het hier überhaupt over te hebben als er geen mensen met een handicap bij de discussie betrokken zouden zijn.

Conclusies

Concluderend kan worden gesteld dat de (gast)colleges, groepsopdrachten en werkstukken impact hebben gehad op de studenten. Ze zijn zich -door met elkaar over het onderwerp te praten en discussiëren - op zijn minst bewuster geworden van de diversiteit aan mogelijke perspectieven op gehandicaptensport en Paralympische Spelen. Daarnaast blijkt uit de werkstukken dat een aantal studenten een kritisch-sociologische blik hebben ontwikkeld om naar de rol van de (sport)media te kijken in de representatie van het evenement. Daarbij hebben ze oog gekregen voor de Paralympische spelen *als sociaal construct* en de rol van ongelijke machtsverhoudingen waarbinnen betekenissen over een 'normaal' en 'abnormaal' lichaam vorm krijgen en ingebed zijn. De ontwikkeling van zo'n kritisch-sociologische blik kwam vooral naar voren bij de studenten die ook zelf een kleinschalig onderzoek hebben moeten verrichten in het kader van hun cursus. Dit is niet verrassend, zij hebben immers daadwerkelijk contact gelegd met de doelgroep, interviews gedaan, en de berichtgeving kritisch onderzocht vanuit een cultural studies perspectief. Het geeft aan dat een dergelijke intensieve, actieve en theorie-gestuurde wijze om met het onderwerp aan de slag te gaan relatief goed werkt als het doel is een kritischer bewustzijn te creëren bij studenten over de sociale constructie van Paralympische Spelen en gehandicaptensport. De vraag blijft dan natuurlijk wel of dit grotere kritisch bewustzijn bestendig is over de tijd heen. Ook is de vraag of de gastcolleges en groepsopdrachten zorgen voor een structurelere aandacht in het onderwijs voor beeldvorming over de Paralympische Spelen en/of gehandicaptensport. Het is op dit moment nog te vroeg om daar uitspraken over te doen, maar er zijn wel enkele gunstige signalen; zo is het zeker dat het onderwerp in de cursus Sociale Organisatie van Sport aan de USBO (UU) én in de cursus Intercultural Communication bij de Erasmus Universiteit ook in het studiejaar 2013/14 de nodige aandacht krijgt. In die zin hebben de huidige onderwijsactiviteiten er voor gezorgd dat het onderwerp op de agenda is gekomen. Gezamenlijke inspanning om het onderwerp op de agenda te houden blijft echter hard nodig, niet alleen in het onderwijs

maar ook in de media, in het sportbeleid, en in de maatschappij als geheel.

Een eerste aanzet tot zo'n blijvende gezamenlijke inspanning is al in het huidige onderzoek gezet door een expertmeeting te organiseren. Daarin waren de belangrijke stakeholders in het veld aanwezig en gingen zij met elkaar in gesprek over de toekomst van de gehandicaptensport en de Paralympische Spelen op TV. De expertmeeting zal in het volgende hoofdstuk, tevens het laatste hoofdstuk van deze rapportage, uitgebreider worden besproken. Daarin zal worden afgesloten met enkele aanbevelingen en actiepunten voor de toekomst.

Hoofdstuk 8: Expertmeeting

Op dinsdag 1 oktober is de expertmeeting 'Paralympische Spelen op Televisie' georganiseerd bij het Mulier Instituut in Utrecht. Bij de expertmeeting waren elf experts aanwezig van de NOS, NOC*NSF, Onbeperkt Sportief, het Revalidatiefonds, het Mulier Instituut, de Universiteit Utrecht, Mira Media, en de Hogeschool Windesheim. Daarnaast waren er enkele sporters met een fysieke beperking aanwezig die zelf op hoog niveau sporten (zie ook bijlage B). Behalve de presentatie van de voornaamste bevindingen uit het onderzoek was het doel van de expertmeeting om gezamenlijk na te denken over de toekomst van de Paralympische Spelen op televisie. Dat gebeurde in een werksessie waarbij de experts werden verdeeld in vier groepen op basis van hun werkveld: 1)sportbeleidsmakers, 2)(sport)media-professionals, 3)sportonderzoekers en 4)(top)sporters. Iedere groep is gevraagd maximaal vier actiepunten/adviezen op te schrijven voor de komende vijf jaar die vanuit hun specifieke veld/domein ondernomen zouden moeten worden om de waarde van de Paralympische Spelen op TV voor positievere beeldvorming over mensen met een handicap in de maatschappij te vergroten. Daarnaast werd gevraagd aan de deelnemers na te denken over beeldvorming over sporters met een fysieke beperking in het algemeen en hoe die beeldvorming verbeterd kan worden. Iedere groep kreeg 20 minuten om hier over na te denken, erna presenteerde iedere groep haar actiepunten en adviezen aan de anderen. De groepspresentaties werden gevolgd door een prioritering van alle actiepunten/adviezen die de revue waren gepasseerd in de groepspresentaties. Deze prioritering gebeurde door de experts zelf. Als afsluiting van de werksessie, en van de expertmeeting als geheel, volgde een synthese door de voorzitter waarin zij de geprioriteerde adviezen en actiepunten nog kort uitlichtte en samenvatte.

Het resultaat van de expertmeeting is in dit hoofdstuk terug te lezen. Daarbij zal ik me richten op de resultaten van de werksessie en de adviezen en actiepunten die daaruit naar voren zijn gekomen. In die actiepunten zal ik ook meteen de belangrijkste en meest opvallende punten integreren die uit de overige discussies en reacties naar voren kwamen tijdens de expertmeeting. De aanbevelingen en actiepunten voor de toekomst markeren tevens het einde van deze rapportage.

Adviezen voor de toekomst

De deelnemers aan de expertmeeting werden, zoals gezegd, verdeeld over vier groepen: de sportbeleidsmakers, (sport)media-professionals, sportonderzoekers en (top)sporters. Iedere groep kreeg de volgende vragen mee om te komen tot maximaal vier adviezen en actiepunten voor de toekomst:

- Wat kunnen wij doen in de komende 5 jaar vanuit het sportbeleid c.q. de media/vanuit het onderzoek/vanuit de hoedanigheid als sporters om de waarde van de Paralympische Spelen op TV voor positievere beeldvorming over mensen met een fysieke beperking te vergroten?

- En wat kunnen wij, meer in het algemeen, doen om beeldvorming over sporters met een fysieke beperking te verbeteren? Bijvoorbeeld:
 - Wat gebeurt tot op heden *niet*, maar zou goed zijn om *wel* te doen in de komende jaren?
 - Wat voor *good practices* zijn al te onderscheiden in de huidige praktijk die moeten worden vastgehouden?
 - Welke initiatieven zouden moeten worden ontplooid? En door wie? Wat zouden wij zelf kunnen doen?
 - Welke kennis is nodig/wat voor soort onderzoek zou moeten worden gefinancierd om relevante kennis te genereren?

Op grond van deze vragen zijn adviezen en actiepunten geformuleerd door elk van de vier groepen. De actiepunten zijn vervolgens geprioriteerd door de experts. De volgende adviezen en actiepunten werden gezien als meest relevant:

- Sporters met een fysieke beperking moeten meer worden geïntegreerd in het productieproces dat ten grondslag ligt aan sport op televisie in het algemeen, en de Paralympische Spelen op televisie in het bijzonder. Het productieproces verdient daarbij nader onderzoek: welke rol spelen mensen/sporters met een handicap op dit moment eigenlijk in het productieproces, is verbetering mogelijk, en waarin zit die verbetering met name?
- Er moet een betere afstemming komen tussen de wereld van media en de wereld van sport. Zo is er bijvoorbeeld relatief veel nadruk gelegd in de uitzendingen van de Paralympische Spelen op presteren, maar minder op de betekenis van het sporten met een handicap. In de aanloop naar een evenement kan vanuit het sportbeleid actiever contact gezocht worden met de media om na te gaan wat daarin nog mogelijk is. Overigens onderkent de NOS bij monde van de eindredacteur dat ze graag meer aandacht hadden willen geven aan die betekenissen aan het sporten met een handicap, maar dat het door een gebrek aan uitzendtijd lastig was.
- Organisaties van gehandicapten sportevenementen en -kampioenschappen gaan er te gemakkelijk van uit dat de media vanzelf wel zullen komen om verslag te doen. Dit is echter niet per se het geval, de media zijn niet altijd op de hoogte van alle evenementen en bovendien zijn die evenementen vaak veel minder 'mediageniek' dan de Paralympische Spelen waar ook nog eens meer mensen naar kijken. Er ligt hier een taak voor sportbeleidsmakers en organisatoren van de evenementen: maak de media bewust van het feit dat er een evenement georganiseerd wordt, als het niet de landelijke media is dan toch in ieder geval de lokale media.
- Net als sportorganisaties zullen ook Paralympische sporters zelf actief de media op moeten (blijven) zoeken om ze te informeren over evenementen en prestaties. Daarnaast is het belangrijk dat ze meer in het algemeen hun sport blijven

- uitdragen als *topsport* richting de media. Ook social media bieden goede mogelijkheden om de Paralympische sport meer bekendheid te geven.
- Er zal meer aandacht moeten komen bij reguliere sportverenigingen voor gehandicaptensport, de betreffende sportbonden zouden hierin een rol kunnen spelen.
 - Het is raadzaam te kijken naar manieren waarop Paralympische sporten meer geïntegreerd kunnen worden in reguliere sportevenementen, zoals bijvoorbeeld bij het ABN AMRO tennistoernooi al gebeurt waar het toernooi voor tennissers met een beperking gelijktijdig plaatsvindt met het toernooi voor valide tennissers. beide toernooien gelijktijdig plaatsvinden op dezelfde locatie. De media is dan al aanwezig en het maakt media-aandacht voor de gehandicaptensport laagdrempeliger.
 - Er moet onderzoek gedaan worden onder mensen *zonder* fysieke beperking: wat is er nodig in de berichtgeving dat zij het evenement volgen en waarderen (in termen van voorkennis, informatie)? Hoe beleven zij de Paralympische Spelen op TV: levert het empathie op, afkeer, bewondering etcetera voor sporters met een fysieke beperking? De taak van de onderzoeker moet daarbij steeds zijn om de feiten boven tafel te krijgen, niet om per se een positief beeld te schetsen van gehandicaptensport.
 - Ten aanzien van good practices; kijk naar de manier waarop vrouwen en etnische minderheden door de tijd heen meer plek zijn gaan krijgen (en hebben opgeëist) in de media. De gehandicaptensport kan daarvan leren. Ook is het raadzaam naar andere landen te kijken zoals Australië en Canada; die landen lopen voorop waar het gaat om faciliteiten voor gehandicaptensport, bovendien hebben die landen een inclusief overheidsbeleid. Het zou goed zijn daar eens op in te zoomen en te kijken hoe inclusief (media)beleid bijdraagt aan attitudeverandering ten aanzien van gehandicaptensport.

Literatuurlijst

Algemeen Dagblad (2012). Kijkcijfers Paralympics verdubbeld. Achterhaald via ad.nl op 4 oktober 2012.

Boeije, H. (2010). *Analysis in qualitative research*. Los Angeles/London/New Delhi/Singapore/Washington: Sage.

Bruce, T. (2004). Marking the boundaries of the 'normal' in televised sports: The play-by-play of race. *Media, Culture & Society*, 26, 861-879.

Buysse, J. A. M., & Borchering, B. (2010). Framing gender and disability. A cross-cultural analysis of photographs from the 2008 Paralympic Games. *International Journal of Sport Communication*, 3, 308-321.

Coakley, J., & Pike, E. (2009). *Sports in society: Issues and controversies*. Maidenhead, UK: McGraw-Hill.

De Ruijter, D. (2010). *Ability, disability, inability? Onderzoek naar de betekenissen die topzwemmers met een lichamelijke handicap gaven aan hun topsportloopbaan en de rol van disability in deze betekenisgeving*. Afstudeerscriptie Universiteit Utrecht.

Engelen, M. (2010). *De invloed van de media op het leven van lichamelijk gehandicapte topsporters*. Afstudeerscriptie Universiteit Utrecht.

Fitzgerald, H. (2012). Paralympic athletes and "knowing disability". *International Journal of Disability and Education*, 59, 243-255.

Flanagan, C.A. & Sherod, L.R. (1998). Youth political development: An introduction. *Journal of Social Issues*, 54, 447-456.

Hall, S. (1995). The whites of their eyes. Racist ideologies and the media. In G. Dines, & J. M. Humez (Eds.) *Race and class in media. A text reader* (pp. 18-22). Thousand Oaks/London/New Delhi: Sage.

Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London/New Delhi/Thousand Oaks: Sage.

Hardin, B., & Hardin, M. (2004). Distorted pictures: Images of disability in physical education textbooks. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 21, 399-413.

Jackson, D., Scullion, R., Nixon, L., & Molesworth, M. (2012). Tracking changes in everyday experiences of disability and disabled sport. Wave 3 November 2012. Unpublished report for Channel 4.

Kooiker, S.E. (2006). *Jeugd met beperkingen. Rapportage gehandicapten 2006*. Den Haag: SCP.

Knoppers, A. (2011). Challenging hierarchies of ability. Paper presented at the North American Society for the Sociology of Sport conference, November 2011.

Misener, L., Darcy, S., Legg, D. & Gilbert, K. (2013). Beyond Olympic legacy: Understanding Paralympic legacy through a thematic analysis. *Journal of Sport Management*, 27, 329-341.

Müller, F., Van Zoonen, L. & Klijn, M. (2009). *Populaire cultuur als interventie in de beeldvorming over gehandicapten*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Oosterwijk, F. (2011, november). 'Het is maar gehandicaptensport, een ver-van-mijn-bed-show, laat maar! Ik word daar zo pissig van'. Interview met Esther Vergeer. *Sport & Strategie*: 1, 5, 12.

Sandberg, S. (2010) "How to make een entertainmentprogramma met gehandicapten in de hoofdrol. Wat werkt wel, wat werkt niet?" (2010). Bunnik: Revalidatiefonds

Van Bottenburg, M. (2009). *Op jacht naar goud. Het topsportklimaat in Nederland 1998-2008*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Van Hilvoorde, I., Elling, A. & Stokvis, R. (2010). How to influence national pride? The Olympic medal index as a unifying narrative. *International Review for the Sociology of Sport*, 45, 87-102

Bijlage A: Topics voor in de interviews

1. Algemeen/Introductie

Vraag naar leeftijd, opleiding, handicap, sport 'loopbaan'

2. Kijken naar sport op TV en naar de Paralympische Spelen

Vraag naar kijkgedrag, inclusief Paralympische Spelen en Olympische Spelen
Bv; Welke TV uitzending of fragment is je vooral bijgebleven? (positief/negatief?)

3. Interpretatie van de Paralympische Spelen op TV

Kwaliteit

Wat vond je van de uitzendingen over de Paralympische Spelen, zowel de vroege avonduitzending op Nederland 1 en de late avonduitzending op Nederland 3?

Waar lag de nadruk op in de berichtgeving volgens jou, bv. op de atleet, de handicap of op prestaties?

Wat vind je ervan?

Werden de Paralympische prestaties in de media gepresenteerd als top-prestaties, bv als je het vergelijkt met berichtgeving rondom de Olympische Spelen?

Werden te veel/weinig, genoeg beelden getoond van de sporters *in actie*?

Stereotypen

Uit buitenlands onderzoek blijkt dat bij Paralympische atleten vaker dan bij Olympische atleten de nadruk wordt gelegd op de beperking, of dat Paralympische atleten worden gepresenteerd als 'zwak' en 'kwetsbaar'. Anderzijds worden Paralympische sporters soms juist als superhelden gepresenteerd die bovenmenselijke prestaties leveren ('supercrips').

Echter, ze lijken niet zozeer te worden gepresenteerd als 'normale topsporters', dat is alleen weggelegd voor de valide sporters.

Vond een dergelijke representatie van Paralympische sporters volgens jou ook plaats in de NOS uitzendingen van de Paralympische Spelen of niet? Hoe wel/niet?

Vind je dat te veel/te weinig uitleg plaatsvond over de soort handicap, de klasse waarin atleten participeren, i.p.v. het tonen van sporters in actie, of was die balans juist goed in orde?

Kwantiteit

Wat vind je van *de mate waarin* het evenement is uitgezonden? Wat had je ook willen zien?

Bv t.a.v. aantal uren zendtijd, tijdstip, live-wedstrijden

4. Helden/Inspiratie

Ben je geïnspireerd door de beelden op TV van de Paralympische Spelen?

Waarom wel / niet, op wat voor een manier?

Welke rol heeft de media daarin gespeeld naar jouw idee?

Wie zijn je sporthelden; sporters met of zonder handicap? Kan je dat uitleggen?

5. Maatschappelijke effecten

Wat zal volgens jou het effect zijn van de Paralympische Spelen op beeldvorming

over mensen met een handicap in de maatschappij als geheel?

Welk effect heeft het op kijkers dat het evenement niet is verzorgd door de bekende sportpresentatoren van de NOS, maar door Herman van Zandt die we vooral kennen als nieuwslezer?

**Bijlage B: Deelnemers expertmeeting 'Paralympische Spelen op Televisie'.
1 oktober 2013, Mulier Instituut**

Naam	Organisatie	Email
Corina van Doodewaard	Hogeschool Windesheim	corina@vandoodewaard.com
Bas van Haren	NOC*NSF	Bas.vanharen@nocnsf.nl
Paul Hover	Mulier Instituut	p.hover@mulierinstituut.nl
Ed Klute	Mira Media	e.klute@miramedia.nl
Annelies Knoppers	Universiteit Utrecht	a.e.knoppers@uu.nl
Joep van Lankveld	NOC*NSF, Sporter: Nederlands kampioen luchtgeweer	Joep.vanlankveld@nocnsf.nl
Hans Leutscher	Onbeperkt Sportief	HLeutscher@onbeperktportief.nl
Caroline van Lindert	Mulier Instituut	c.vanlindert@mulierinstituut.nl
Liset Schrijvers	Afgestudeerd USBO/UU- student (MA) Sportmanagement	l.schrijvers@live.nl
Jacco van Sterkenburg	Erasmus Universiteit Rotterdam	sterkenburg@eshcc.eur.nl
Laura de Vaan	Paralympisch atleet, PhD-onderzoeker Radboud Universiteit Nijmegen	laura@lauradevaan.nl
Paul Vloon	NOS	Paul.vloon@nos.nl
Sara van der Weerd	Revalidatiefonds	Sara.vanderweerd@revalidatiefonds.nl

